Robert Louis Stevenson

Skatten i Franchard

Robert Louis Stevenson

Skatten i Franchard

ebibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Robert Louis Stevenson: *Skatten i Franchard* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Robert Louis Stevenson: *Skatten i Franchard* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

1. Hos den døende gøgler

Man havde sendt bud efter lægen fra Bourron før klokken seks. Henad otte indfandt nogle landsbyfolk sig for at se forestillingen og fik at vide, hvordan sagerne stod. Det var ligesom en frihed, den gøgler tog sig ved at blive syg som et andet menneske, og de tøflede gnavne af igen. Henad ti blev madame Tentaillon alvorligt forskrækket og fik sendt bud ned ad gaden til doktor Desprez.

Doktoren sad og arbejdede med sine manuskripter i det ene hjørne af den lille spisestue, og hans kone sad og sov ved ilden i det andet, da sendebuddet kom.

"*Sapristi!*" sagde doktoren. "I kunne gerne have sendt bud efter mig før. Det er et tilfælde, der kræver hast." Han fulgte buddet, som han gik og stod – med tøfler og kalot.

Kroen lå ikke fyrre meter borte, men buddet standsede ikke der; han gik ind ad en dør og ind ad en anden til gården og viste derpå vej op ad en hønsetrappe ved siden af stalden, op på loftet, hvor gøgleren lå syg. Om også doktor Desprez skulle leve i tusinde år, ville han aldrig glemme sit besøg i dette rum, for ikke blot var scenen malerisk, men øjeblikket blev et mærkepunkt i hans liv. Vi regner vor tilværelse – jeg ved næppe hvorfor – fra den dag, da vi gjorde vor første bedrøvelige indtrædelse i selskabet, som fra en første ydmygelse, for ingen skuespiller kan træde op på brædderne med mindre anstand. For ikke at gå længere tilbage – hvilket nok ville blive anset for lovlig kuriøst – kommer der for os alle senere i livet mange gribende og afgørende hændelser, som kunne være lige så

logiske til at indlede en periode med som fødslen. Se nu her f.ex. doktor Desprez, en mand på over de fyrre, der, som man siger, ikke er blevet til noget i livet, og som oven i købet er gift; han befinder sig ved et nyt vendepunkt, idet han åbner døren til loftet over Tentaillons stald.

Det var et stort rum, kun oplyst ved en eneste tælleprås på gulvet. Gøgleren lå på ryggen på en stråsæk; han var en stor, svær mand med en af drik inflammeret Don Quixote-næse. Madam Tentaillon bøjede sig over ham, beskæftiget med at give ham sennepskager under fødderne; på en stol tæt ved sad en lille fyr på en elleve-tolv år og dinglede med benene. Disse tre var de eneste tilstedeværende med undtagelse af skyggerne, men skyggerne udgjorde et selskab for sig, rummets udstrækning forlenede dem med en kæmpemæssig størrelse, og som følge af pråsens lave stilling slog lyset opad, og frembragte vanskabte fortolkninger. Gøglerens profil forstørredes på væggen i karikatur, og det var besynderligt at se, hvordan hans næse forlængedes og forkortedes, alt som lysflammen viftede for trækvinden. Hvad madam Tentaillon angår, da var hendes skygge ikke andet end en uformelig klump skuldre, hvorpå der af og til viste sig en halvkugle som hoved. Stolebenene voksede ud til lange stylter, og på det øverste af dem sad drengen som en sky i en krog henne under taget.

Det var drengen, der greb doktoren. Han havde en høj, hvælvet isse, pande og hænder som en musiker og et par øjne, man ikke let glemte. Ikke blot, at disse øjne var store eller rolige, eller af den blødeste nøddebrune farve – der var desuden et blik i dem, der gennemrislede doktoren og gjorde ham halvt urolig. Han var vis på, han havde set et sådant blik for, og dog

kunne han ikke erindre når eller hvor. Det var, ligesom denne dreng, der var ham aldeles fremmed, havde en gammel vens eller en gammel fjendes øjne. Han kunne ikke have fred for denne dreng, der syntes at være så uendelig ligegyldig for, hvad der foregik, eller snarere at have glemt sine omgivelser i overlegen kontemplation, mens han sagte slog med fødderne mod stoletremmerne og holdt sine hænder foldede i skødet. Men ikke desto mindre vedblev hans øjne at følge doktoren omkring i rummet med en tankefuld stirren. Desprez kunne ikke sige, om det var ham, der fortryllede drengen, eller drengen, der fortryllede ham. Han gav sig noget at bestille med den syge, han stillede spørgsmål, han spøgte, han blev ilter og bandede lidt; og stadig, hver gang han så sig om, ventede de brune øjne på hans med den samme spørgende, tungsindige stirren.

Endelig fik doktoren med et spring hold i løsningen. Nu erindrede han blikket. Skønt den lille knægt var så lige som et lys, havde han dog den slags øjne, der som regel følger med en krum ryg; han var på ingen måde vanskabt, og dog syntes en vanskabt person at se på én under hans bryn. Doktoren trak vejret dybt – det var sådan en lettelse at finde en teori (for han holdt meget af teorier) og at kunne bortforklare sin interesse.

Alligevel affærdigede han den syge med usædvanlig hast, og mens han endnu lå med det ene knæ på gulvet, vendte han sig lidt om og mønstrede drengen i ro og mag. Drengen blev ikke i mindste måde forvirret, men så roligt tilbage på doktoren.

"Er han her din fader?" spurgte Desprez.

"Å, nej," svarede drengen, "min principal."

"Holder du af ham?" vedblev doktoren.

"Nej," sagde drengen.

Madam Tentaillon og Desprez vekslede betydningsfulde blikke.

"Det duer ikke, go'e ven," sagde den sidstnævnte med et anstrøg af barskhed, "man bør altid holde af de døende eller også skjule sine følelser, og din principal her ligger for døden. Hvis jeg et øjeblik har iagttaget en fugl, som var i færd med at stjæle mine kirsebær, føler jeg ligesom lidt bedrøvelse, idet jeg ser den flyve over min havemur og styre ad skoven til og forsvinde. Hvor meget mere da en skabning som denne, der er så stærk, så kraftig, så rigt begavet! Når jeg betænker, at om nogle få timer vil talen være forstummet, åndedrættet udslukt, og selv skyggen være forsvundet fra væggen, da gribes jeg, der aldrig før har set ham, og denne dame, der kun kender ham som gæst, af sindsbevægelse."

Drengen tav stille lidt og syntes at grunde.

"De har ikke kendt ham," sagde ham endelig. "Han var en snavs karl."

"Det er en lille hedning," sagde værtinden. "For den sags skyld er de alle sammen ens, disse gøglere, luftspringere, artister og jeg ved ikke hvad. De har intet hjerte."

Men doktoren fikserede stadig den lille hedning med sammentrukne og hævede øjenbryn.

"Hvad hedder du?" spurgte han.

"Jean-Marie," svarede drengen.

Desprez fo'r hen til ham med et af sine pludselige, lynsnare indfald og befølte ham over hele hovedet, fra et etnologisk synspunkt.

"Kelter! Kelter!" sagde han.

"Kelter!" udbrød madam Tentaillon, der rimeligvis satte ordet i forbindelse med vand i hovedet eller noget lignende. "Stakkels dreng! Er det farligt?"

"Det kommer an på," svarede doktoren bistert. Derpå henvendte han sig igen til drengen med spørgsmålet: "Hvad tjener du dit brød ved, Jean-Marie?"

"Jeg slår kolbøtter," var svaret.

"Så-å! Slår kolbøtter?" gentog Desprez. "Rimeligvis gavnligt for sundheden. Jeg tillader mig at formode, madam Tentaillon, at det er en sund næringsvej at slå kolbøtter. Nå, har du aldrig bestilt andet end at slå kolbøtter?"

"Jo, før jeg lærte det, brugte jeg at stjæle," svarede Jean-Marie alvorligt.

"Det må jeg sige!" udbrød doktoren. "du er ellers en net lille fyr af din alder."

Derpå sagde han henvendt til madam Tentaillon:

"Vil De, madam, når min *confrère* fra Bourron kommer, meddele ham min ugunstige mening om patienten. Jeg overlader tilfældet i hans hænder; men viser der sig foruroligende symptomer, og navnlig hvis der skulle vise sig tegn til det bedre, må De ufortøvet komme og banke mig op. Jeg er Gud ske lov ikke mere læge, men jeg har dog været det engang. Godnat, madam. Sov godt, Jean Marie."

2. Morgensnak

Doktor Desprez stod altid tidligt op. Inden røgen steg til vejrs fra landsbyens skorstene, inden den første karre rumlede over broen til dagens arbejde i marken, kunne man finde ham spadserende i sin have. Nu plukkede han en stor klasse druer, nu spiste han en vældig pære under et espalier, så ridsede han alle slags snirkler i sandet med sin spanskrørsstok, så gik han ned til floden og iagttog dens endeløse løb forbi den tømrede landingsbro, hvor han fortøjede sin båd. Der var ingen tid til at lave teorier i, sagde han gerne, som den tidlige morgenstund. "Jeg står før op end nogen anden i landsbyen," sagde han en gang pralende. "Det er altså en selvfølge, at jeg ved mere og ønsker at udrette mindre med mine kundskaber end andre."

Doktoren var en kender af solopgange, og han kunne godt lide, at dagen indledtes med behørig dramatisk effekt. Han havde en teori om duggen, som han kunne forudsige vejret ved. Ja, der var næsten ikke den ting, som ikke måtte gøre tjeneste i det øjemed: klokkeklangen fra alle de omliggende landsbyer, skovens lugt, fugles så vel som fisks besøg og adfærd, planternes udseende i haven, skydannelserne, lysets farve, og sidst, men ikke mindst, et arsenal af meteorologiske instrumenter i et skur af uhøvlede brædder midt på græsplænen. Fra det øjeblik, han havde bosat sig i Gretz, var han stedse mere og mere gået fremad i sin egenskab som lokal meteorolog, som ulønnet stridsmand for det lokale klima. Først tænkte han, at der ikke var noget sundere sted der i arrondissementet. Da to år var gået, påstod han, at der ikke

fandtes noget bedre i hele departementet, og ikke så længe før han traf Jean-Marie, havde han været parat til at udfordre hele Frankrig og broderparten af Europa med til at komme og måle sig med hans udvalgte plet, der i den lille, uanselige flække.

"Læge," sagde han ofte – "læge, det er et hæsligt ord. Det burde aldrig bruges overfor damer. Det bringer én til at tænke på sygdom. Jeg må bemærke, at vor civilisation har den fejl, ikke at have den behørige rædsel for sygdom. Jeg har nu for min part vasket hænderne i denne sag. Jeg har givet afkald på mine eksperimentrettigheder – jeg er ikke læge mere, jeg er kun en tilbeder af den sande gudinde Hygieia. Ah, tro mig, det er hende, der har *cestus*! Og her, i denne ringe landsby, har hun rejst sit alter; her bor hun og ødsler med sine gaver; her vandrer jeg med hende i den tidlige morgenstund, og hun viser mig, hvor stærke hun har gjort bønderne, hvor frugtbare hun har gjort markerne, hvor høje og pyntelige træerne vokser under hendes øjne. Og fiskene i floden bliver rene og livlige ved hendes nærværelse. – Reumatisme!" plejede han at udbryde, når nogen var så impertinent at falde ham i talen. "Å ja, jeg tror virkelig, vi har en smule reumatisme her. Men det kan jo næppe undgås ved en flod. Og naturligvis ligger stedet en smule lavt. Og engene er jo uden tvivl noget sumpede. Men se nu til Bourron, kære! Bourron ligger højt, Bourron ligger tæt ved skoven, der må være overflod af ilt, vil De sige. Pyt, i sammenligning med Gretz er Bourron et komplet slagterhus."

Morgenen efter, at han var blevet kaldt til den døende gøgler, besøgte doktoren landingspladsen nede i den yderste ende af haven, og skænkede det rindende vand en længere betragtning. Det kaldte han sin andagt, men om hans tilbedelse gjaldt

gudinden Hygieia eller en anden mere ortodoks guddom, kom aldrig klart for dagen, for han havde udtalt sig på en tvivlsom, orakellignende måde, idet han snart erklærede, at floden var en type på legemlig sundhed, snart lovpriste den som den store moralprædikant, der udelukkende prædikede fred, sammenhæng og virksomhed for menneskets forpinte livsånder. Efter at han havde set en mils vej eller så af det klare vand løbe forbi hans øjne, set en fisk eller to komme til overfladen med et glimt af sølv, og tilstrækkelig beundret de lange skygger, som fra træerne på den modsatte bred faldt halvvejs ud i floden med pletter af bevægeligt sollys ind imellem, drev han endnu en gang op ad haven gennem huset og ind på gaden med en fornemmelse af kulde og forfriskelse.

Lyden af hans fodtrin på chausseen dannede begyndelsen til dagens travlhed, for landsbyen lå endnu på sit grønne øre. Kirketårnet så meget luftigt ud i sollyset; nogle enkelte fugle, der kredsede om det, syntes at svømme i en atmosfære af mere end almindelig finhed, og mens doktoren vandrede i de lange, gennemsigtige skygger, fyldte han sine lunger rigeligt og erklærede sig vel tilfreds med morgenen.

På en af ledstolperne ved Tentaillons indkørsel fik han øje på en lille mørk skikkelse, som sad til pinds der i en grublende stilling, og øjeblikkelig genkendte han Jean-Marie.

"Aha," sagde han og standsede gemytlig foran ham med en hånd på hvert knæ, "så vi står tidligt op, gør vi? Det kommer mig for, som om du har alle en filosofs unoder."

Drengen sprang ned og hilste alvorligt.

"Hvordan er det med vores patient?" spurgte Desprez.

Det lod til, at det var omtrent det samme.

"Nå, hvorfor står du så tidligt op?" vedblev han.

Jean-Marie tilstod efter en lang tavshed, at det vidste han egentlig ikke.

"Du ved det ikke?" gentog Desprez. "Vi ved aldrig noget, go'e ven, førend vi prøver på at komme efter det. Spørg din bevidsthed. Nå, klar mig nu spørgsmålet ordentligt: er det, fordi du holder af det?"

"Det er så stille," svarede Jean-Marie, "og jeg har ikke noget at tage mig for, og så har jeg en følelse, som om jeg er god."

Doktor Desprez tog plads på den anden ledstolpe lige over for. Samtalen begyndte at interessere ham, for drengen tænkte åbenbart, inden han talte, og gjorde sig umage for at svare sandfærdigt. "Det lader til, at du har smag for at føle dig god," sagde doktoren. "Der volder du mig en overordentlig vanskelighed, for jeg synes, du sagde, at du var en tyv, og de to ting kan ikke forliges."

"Er det da så slemt at stjæle?" spurgte Jean-Marie.

"Ja, det er i al fald den almindelige mening, min dreng," svarede doktoren.

"Jamen jeg mener, sådan som *jeg* stjal," forklarede den anden. "For jeg havde ikke noget valg. Det må dog virkelig være rigtigt at få brødet; det må være rigtigt, for man føler så tydelig trang til det. Og så slog de mig så grueligt, når jeg kom hjem uden noget," tilføjede han. "Jeg kendte nok forskel på ret og uret, for jeg havde inden den tid fået undervisning af en præst, der var meget god imod mig." (Doktoren gjorde en skrækkelig grimasse ved ordet *præst*). "Men det kom mig for, at det var en anden sag, når han ikke havde noget at spise og fik prygl. Jeg tror ikke, jeg

ville have stjålet konditorkager, men enhver vil vel gøre sig til tyv for det tørre brød, blot for at blive mæt."

"Ja, og så kan jeg vel tænke," sagde doktoren med et frembrydende hånsmil, "at du bad Vorherre tilgive dig og gav ham en udførlig forklaring af sagen."

"Hvordan?" spurgte Jean-Marie. "Det forstår jeg ikke."

"Da ville nok din præst have forstået det," svarede Desprez bidende.

"Ville han?" spurgte drengen, for første gang urolig. "Jeg tænkte, at Gud havde vidst det."

"Hvad?" snerrede doktoren.

"Jeg troede nok, at Gud havde forstået mig," svarede drengen. "De gør det ikke, ser jeg, men var det ikke Gud, der fik mig til at tænke således – var det ikke?"

"Nej, hør nu, min lille dreng," sagde doktor Desprez, "jeg har allerede sagt dig, at du havde filosofiske laster; hvis du nu også kommer med dyderne, så må jeg gå. Jeg studerer sundhedens velsignede love og iagttager den jævne og umådeholdne natur i dens almindelige gang, men jeg kan ikke bevare min ligevægt overfor et uhyre. Forstår du?"

"Nej," sagde drengen ærbødigt.

"Nu skal jeg gøre dig min mening begribelig," svarede doktoren. "Se op på himlen, – først bagved klokketårnet, hvor den er så lys, og så højere og højere op, mens du vender hagen bagtil, lige til det øverste af kuplen, hvor den allerede er lige så dybt blå som ved middagstid. Er det nu ikke en smuk farve? Behager den ikke hjertet? Vi har set den hele vort liv, så længe til den er groet sammen med vore inderste tanker. Nå," han skiftede tone, "sæt nu, at himlen pludselig antog en livlig og

glødende ravtone, ligesom farven af gloende kul, og at den blev skarlagenrød opad til – så siger jeg ikke, at det i nogen måde ville være mindre skønt; men ville du synes lige så godt om det?"

"Det ville jeg vist ikke," svarede Jean Marie.

"Ja, op på samme måde synes jeg heller ikke om dig," svarede doktoren barsk. "Jeg hader alle særlinge, og du er den møreste lille dreng i hele verden."

Jean-Marie syntes at gruble en stund; så rejste han igen hovedet og så over på doktoren med en oprigtigt spørgende mine. "Men er De ikke også en meget sær mand?" spurgte han.

Doktoren kastede sin stok, fo'r ind på drengen, trykkede ham til sit bryst og kyssede ham på begge kinderne. "Vidunderlige, vidunderlige pode!" udråbte han. "Hvilken morgen, hvilken time for en toogfyrreårig teoretiker! Nej," vedblev han, og henvendte sig til himlen, "jeg vidste ikke, at der var sådanne drenge til, jeg var uvidende om, de var skabt således; jeg havde tvivlet om min race – og nu! Det er ligesom," tilføjede han, idet han tog sin stok op, "ligesom et elskovsmøde. Jeg har knækket min yndlingsstok i dette begejstringsøjeblik. Skaden er dog ikke alvorlig." Han opfangede drengens blik, der stirrede på ham i åbenbar undren, forvirring og uro. "Halløj!" sagde han, "hvorfor ser du sådan på mig? Jeg tror minsandten, drengen foragter mig. Foragter du mig, dreng?"

"Å, nej," svarede Jean-Marie alvorligt, "jeg forstår blot ikke."

"De må undskylde mig, herre," svarede doktoren med gravitet, "jeg er endnu så ung. Å, gid pokker havde ham," tilføjede han indvendig. Og han indtog sin plads igen og iagttog drengen sardonisk. "Jeg bliver nervøs hele dagen og får mig en lille let feber, mens jeg fordøjer. Jeg kommer til at fatte mig." Så

slog han disse tanker ud af hovedet med en viljesanstrengelse, han længe havde øvet, og lod sin sjæl flakke omkring i betragtningen af morgenen. Han indsugede luften, idet han smagte på den, som en kender smager på vinens buket, og forlængede åndedrættet med hygiejnisk velbehag. Han talte de små skystænk på himlen, fulgte fuglenes bevægelser omkring kirketårnet – idet han gjorde lange sving, hvilede i luften, eller slog vindige kolbøtter i fantasien og baskede med indbildte vinger. På den måde genvandt han ro i sindet og animalsk fatning, blev sig sine lemmer, sine øjnes sekraft bevidst, blev vidende om, at luften havde en kølig smag ligesom frugt i det øverste af hans strube; og omsider gav han sig i pure åndsfraværelse til at synge. Doktoren kunne kun én melodi – "Mallebrok er død i krigen" – og selv med den stod han kun på en moderat høflig fod. Og hans musikalske bedrifter blev altid gemt til øjeblikke, når han var alene og fuldstændig lykkelig.

Han blev på en ublid måde kaldt tilbage til virkeligheden ved et pinefuldt udtryk i drengens ansigt. "Hvad synes du om min sang?" spurgte han, idet han standsede midt i en tone, og da han havde ventet en lille stund uden at få noget svar, gentog han bydende: "Hvad synes du om min sang?"

"Jeg synes ikke om den," stammede Jean-Marie.

"Ser vi det!" udbrød doktoren. "Måske du selv dyrker den ædle kunst?"

"Jeg synger da bedre end det," svarede drengen.

Doktoren betragtede ham nogle sekunder i målløs forbavselse. Han greb sig i at blive vred, og rødmede som følge deraf over sig selv, hvorved han blev endnu mere vred. "Taler du

til din principal på den måde, måske?" sagde han omsider, idet han trak på skuldrene og slog ud med armene.

"Ham taler jeg slet ikke til," svarede drengen. "Jeg kan ikke lide ham."

"Så kan du da lide mig?" fo'r det ud af doktor Desprez med usædvanlig ivrighed.

"Jeg ved det ikke," svarede Jean-Marie.

Doktoren rejste sig. "Jeg ønsker dig en god rolig morgen," sagde han. "Du er mig lovlig drøj. Måske du har blod i dine årer, måske himmelsk lymfe, eller måske der ikke cirkulerer noget grovere end den bare luft i dine vener; men om én ting er jeg urokkelig overbevist: – Du er ikke noget menneskeligt væsen. Nej, dreng," han truede ad ham med stokken, "du er ikke noget menneskeligt væsen. Skriv, skriv det op i din erindring: 'Jeg er ikke et menneskeligt væsen – jeg har ingen adkomst til at kaldes et menneskeligt væsen. Jeg er en engel, en drøm, et akrostikon, en illusion' – hvad du behager, men ikke et menneskeligt væsen. Modtag så min ydmyge hilsen og dermed farvel."

Med disse ord ilede doktoren i nogen ophidselse ned ad gaden, og drengen stod, i åndelig forstand med åben mund, hvor han forlod ham.

3. Adoptionen

Fru Desprez, der lød døbenavnet Anastasie, frembød en behagelig type af sit køn: hun var den personificerede sundhed, en kraftig brunette med kølige, glatte kinder, rolige, mørke øjne og et par hænder, som hverken kunst eller natur kunne forbedre. Hun var af den slags mennesker, modgangen glider hen over lig en sommersky; når livet tog hårdest på hende, kunne hun et øjeblik rynke sine bryn til en vandret fure, men i det næste var den borte. Hun havde meget af den tilfredse nonnes sindsro, dog uden synderlig meget af hendes religiøsitet, for Anastasie var af en meget verdslig natur, hun holdt af østers og gammel vin og gik ikke af vejen for en dristig spøg, og sin mand var hun mere hengiven for sin egen skyld end for hans. Hun var uforstyrreligt godmodig, men selvopofrelse havde hun ikke mindste idé om. At bo i det fornøjelige gamle hus med den grønne have bagved og de strålende blomster i vinduerne, at spise og drikke af de bedste sager, at sladre et kvarters tid med en naboerske, aldrig at gå med korset eller fin kjole, undtagen når hun skulle til Fontainebleau og gå i butikker; at blive stadig forsynet med pikante romaner og at være gift med doktor Desprez og ikke have nogen grund til skinsyge – det var for hendes natur det til randen fyldte lykkebæger. De, der havde kendt doktoren i hans ungdomstid, da han havde været en ikke mindre skrap teoretiker end nu, men rigtignok i en anden retning, mente, at han skyldte studiet af Anastasie sin nuværende filosofi. Det var

hendes enkle, kraftige livsnydelse, han systematiserede og, måske forgæves, efterlignede.

Fru Desprez var en kunstnerinde i sit køkken og lavede en fuldendt kop kaffe. Hun var overordentligt proper, i hvilken henseende hun havde smittet doktoren. Alting var på sin plads, alt, hvad der var modtageligt for politur, skinnede, så det var en lyst, og hvad der hed støv, var bandlyst fra hendes enemærker. Aline, deres eneste tyende, havde ingen verdens ting at bestille uden at skure og polere. Således levede doktor Desprez i sit hus, ligervis som en fedekalv, varmet og kælet for af hjertens lyst.

Middagsmaden den dag var fortrinlig: Melon, fisk fra floden i en mindeværdig sauce bearnaise, hønsefrikassé, et fad asparges og ovenpå lidt frugt. Doktoren drak en halv flaske plus et glas, hans kone en halv flaske minus det samme kvantum – hvilket var hans privilegium som ægtemand – af en fortræffelig Côte Rotie, syv år gammel. Så blev kaffen bragt ind tillige med en flaske munkelikør til fruen – doktoren nærede foragt og mistro overfor den slags bryg – hvorpå Aline overlod ægteparret til erindringens og fordøjelsens glæder.

"Det er en meget heldig omstændighed, min dyrebare," bemærkede doktoren, "- kaffen er beundringsværdig – en meget heldig omstændighed i det hele taget – Anastasie, tjen mig nu en gang i at lade den gift stå, hører du: blot én dag. Jeg skal love dig for, at du vil mærke de gode følger af det."

"Hvad er det for en heldig omstændighed, min ven?" spurgte Anastasie uden at agte på hans advarsel, der gentog sig hver dag.

"At vi ingen børn har, min dejlige," svarede doktoren. "Jeg tænker mere og mere over det, jo ældre jeg bliver og med stadig

større taknemmelighed mod den magt, der tildeler slige genvordigheder. Dit helbred, min skat, mit fredelige studium, vore små køkkenlækkerier, – hvor ville det ikke være gået ud over alt dette – hvor ville det ikke alt sammen være blevet opofret! Og for hvad? Børn er det sidste ord i den menneskelige ufuldkommenhed. Sundheden flygter for deres åsyn. De skriger, kære; de kommer med nærgående spørgsmål. De vil have mad, de vil vaskes, de vil opdrages, de vil have deres næser pudset, og når så tiden kommer, knuser de vore hjerter, ligesom jeg knaser dette stykke sukker. Sådan et par ærke-egoister som du og jeg burde undgå afkom værre end den slemme syge."

"Nej, virkelig!" sagde hun og lo. "Det ligner dig rigtigt – at gøre dig til af det, der ikke kan ændres."

"Kære," svarede doktoren højtideligt, "vi kunne have taget et fremmed barn til os."

"Aldrig!" udbrød fruen. "Aldrig med mit samtykke, hr. doktor. Hvis barnet var mit eget kød og blod, ville jeg ikke sige nej til det. Men tage et andet menneskes ubesindighed på mine skuldre – nej, kære ven, det er jeg for fornuftig til."

"Akkurat!" svarede doktoren. "Det har vi begge været, og jeg er så meget mere tilfreds med vores klogskab, – som –"

Han så skarpt på hende.

"Som hvad?" spurgte hun med en svag forudfølelse af noget farligt.

"Som jeg har fundet den rette," sagde doktoren bestemt, "og vil adoptere ham endnu her i eftermiddag."

Anastasie så på ham gennem en tåge. "Du er vist gået fra forstanden," sagde hun; der var en klang i hendes stemme, der syntes at bebude ubehageligheder.

"Vist ikke nej, kære," svarede han. "Jeg nyder dens fulde brug. Men til beviset: i stedet for at gøre noget forsøg på at tilhylle min inkonsekvens, har jeg netop for at forberede dig stillet den i stærkt relief. Deri vil du vistnok kende den filosof, der er henrykt ved at kalde dig hustru. Sagen er, at jeg aldrig nogen sinde i mine dage har gjort regning på tilfældet. Jeg har aldrig tænkt at finde en søn, jeg kunne kalde min – og nu i aftes finder jeg ham. Bliv ikke forskrækket uden grund, kære; han har ikke en blodsdråbe af mig i sig, det jeg ved af. Det er hans sjæl, elskede, hans sjæl, der kalder mig fader."

"Hans sjæl!" gentog hun med en halvt foragtelig, halvt hysterisk fnisen. "Hans sjæl – nå, det må jeg sige! Henri, er det en tåbelig spas, eller er du gal? Hans sjæl! Men hvad er da *min* sjæl?"

"Meget sandt," svarede doktoren med et skuldertræk; "det er just humlen, det. Han vil blive en direkte modsætning til min evigt skønne Anastasie. Hun vil aldrig komme til at forstå ham, og han aldrig hende. Du ægtede den animale side af min natur, kære, og det er på den spirituelle side, jeg føler mig beslægtet med Jean-Marie – og det så meget, at jeg, når jeg skal være fuldstændig åben, føler en lille smule skræk for ham selv. Du indser let, at jeg forkynder dig en ulykke. – Lad være," udbrød han i en inderligt bedende tone, "lad være med at græde ovenpå maden, Anastasie. Du får ellers ganske bestemt en uordentlig fordøjelse."

Anastasie fattede sig. "Du ved, hvor gerne jeg retter mig efter dig," sagde hun, "i alle fornuftige ting. Men i denne sag –"

"Kære ven," afbrød doktoren hende i sin iver for at hindre et afslag, "hvem var det, der ønskede at forlade Paris? Hvem fik

mig til at give afkald på kortene, på operaen, på boulevarden, på mine sociale forbindelser og alt det, der udgjorde mit liv, inden jeg kendte dig? Har jeg været tro? Har jeg været lydig? Har jeg ikke båret min skæbne med godt humør? Ærlig talt, Anastasie, har jeg så ikke ret til at opstille en fordring på min side? Jo, jeg har, og det ved du godt. Jeg gør fordring på min søn."

Anastasie var sig sit nederlag bevidst; hun strøg flaget øjeblikkelig. "Du knuser mit hjerte," sagde hun med et suk.

"Nej, ikke det mindste," sagde han. "Du vil føle en ubetydelig besværlighed en månedstid eller så, akkurat som jeg gjorde, da jeg først blev bragt til dette hul af en landsby; så vil din beundringsværdige fornuft og dit gode humør få overtaget, og jeg ser dig allerede lige så tilfreds som før, i fuld gang med at gøre din mand til det lykkeligste menneske af verden."

"Du ved, jeg ikke kan nægte dig noget," sagde hun med en sidste opblussen af genstridighed, "i alt fald ikke, når det kan gøre dig virkelig lykkeligere. Men vil dette? Er du vis på det, mand? Du fandt ham i aftes, siger du! Han kan jo gerne være den største vindbøjtel, der eksisterer."

"Det tror jeg ikke," svarede doktoren. "Men tænk blot ikke, at jeg sådan uden videre går hen og adopterer ham. Jeg smigrer mig med at være en fuldendt verdensmand; jeg har taget alle hensyn i betragtning; min plan er lagt sådan, at den møder alle eventualiteter. Jeg antager knægten som stalddreng, hvis han rapser, hvis han mukker, hvis han ønsker at skifte, så vil jeg indse, at jeg har taget fejl; jeg skal da ikke anerkende ham for min søn, men give ham løbepas."

"Det gør du aldrig, når tiden kommer," sagde hans kone. "Jeg kender dit gode hjerte."

Hun rakte hånden ud imod ham med et suk; doktoren smilede, idet han greb den og førte den til sine læber. Han havde nået sin hensigt med større lethed, end han havde vovet at håbe; det var måske for tyvende gang, han havde bevist virkningen af sit sikre argument, sit Excalibur: Antydningen af en tilbagevenden til Paris. Seks måneder i hovedstaden betød for en mand med doktorens forudsætninger og forbindelser ikke nogen ringere ulykke end fuldstændig ruin.

Anastasie havde frelst resterne af hans formue ved strengt at holde ham på landet. Det blotte navn Paris indjog hende en dødelig skræk, og hun havde gerne givet sin mand lov til at holde menageri i baghaven, endsige da at antage en stalddreng, når hun blot kunne blive fri for at drøfte spørgsmålet om en tilbagevenden dertil.

Omtrent klokken fire om eftermiddagen opgav gøgleren sin ånd; han havde ikke været sig bevidst fra det øjeblik, han fik anfaldet. Doktor Desprez var til stede i hans sidste øjeblik og erklærede komedien for udspillet. Så tog han Jean-Marie ved skulderen og førte ham ud i krohaven, hvor der stod en bænk på en bekvem plads ved floden. Her satte han sig ned og lod drengen tage sæde på sin venstre side.

"Jean-Marie," sagde han meget alvorligt, "denne verden er overmåde stor, og selv Frankrig, der dog kun er en lille krog af den, er temmelig vidtløftigt for en lille fyr som dig. Det er uheldigvis fuldt af mennesker, der puffes og trænges for at komme frem, og der er ikke nær bagerbutikker nok til de mange munde. Din principal er død, du kan ikke selv skabe dig

en stilling, og du holder vel ikke ligefrem af at stjæle? Nej. Altså er din stilling for øjeblikket ikke videre misundelsesværdig, den er ligefrem kritisk. På den anden side ser du her i mig en mand, ikke just gammel men dog til års, og alligevel endnu i besiddelse af hjertets og intelligensens ungdom, en mand med lærdom, en mand, der i verdslig henseende sidder godt i det, holder et godt bord – en mand, kort sagt, der hverken er at foragte som ven eller som vært. Jeg tilbyder mig dig i begge henseende. Jeg tilbyder dig føde og klæder og at give dig timer om aftenen, som du skal have uendelig meget mere gavn af end alle Europas præsters, sådan en dreng, som du er. Jeg nævner ikke nogen løn, men hvis du nogen sinde får tanke om at forlade mig, skal døren være åben, og så giver jeg dig et hundrede francs til at begynde en karriere med. Til gengæld har jeg så en gammel hest og et køretøj, som du hurtigt vil lære at holde rene og ordentlige. Det jager ikke med svaret, og du kan tage imod tilbuddet eller lade være, som du finder for godt. Jeg beder dig blot erindre, at jeg ikke er nogen sentimental eller menneskekærlig person, men at jeg i streng forstand lever for mig selv, og at jeg kun stiller dig mit forslag, fordi jeg har mit eget formål med det – fordi jeg klart indser, at jeg selv har fordel af det. Tænk nu over det."

"Jeg siger mange tak. Jeg ved ikke, hvad jeg ellers skulle gøre. Mange tak. Jeg skal se at være nyttig," sagde drengen.

"Tak," sagde doktoren varmt, idet han samtidig rejste sig og tørrede sin pande, for han havde døjet sjæleangst, så længe sagen endnu var under ventilation. Et afslag oven på scenen om middagen ville have stillet ham i et latterligt lys overfor Anastasie. "Det er dog svært, så luften er tung og lummer i

aften. Jeg har altid haft lyst til at være en fisk om sommeren, Jean-Marie, her i Loing. Så ville jeg ligge under en åkande og lytte til klokkerne, der må lyde grumme nydeligt dernede. Sikken et liv – synes du ikke også?"

"Jo," sagde Jean-Marie.

"Gudskelov, du har da fantasi," udbrød doktoren og omfavnede drengen med sin sædvanlige overstrømmende varme, skønt denne behandling syntes at genere vedkommende i en ganske betydelig grad. "Se så," tilføjede han. "Nu skal du følge med hjem til min kone."

Fru Desprez sad i spisestuen med et løst sjal over sig. Alle persiennerne var nede og flisegulvet var lige blevet stænket med vand; hendes øjne var halvt lukket, men hun lod, som om hun læste i en roman, da de trådte ind. Skønt hun var af en virksom natur, holdt hun dog nok af at hvile sig ind imellem, og hun havde et bemærkelsesværdigt sovehjerte.

Doktoren præsenterede dem for hinanden med alle formaliteter, og tilføjede for at hjælpe lidt på begge parter: "Lad mig nu se, I holder lidt af hinanden for min skyld."

"Han er meget køn," sagde Anastasie. "Vil du kysse mig, min lille smukke fyr?"

Doktoren blev rasende og trak hende ud i gangen. "Er du tåbelig, Anastasie?" sagde han, "er det kvindens takt, som man snakker så meget om? Vorherre skal vide, at jeg aldrig har truffet den i min praksis. Du tiltaler jo min lille filosof, som om han var et pattebarn. Jeg vil lade dig vide, at du må tale til ham med mere respekt; han skal ikke kysses og kæledægges for som et almindeligt barn."

"Jeg gjorde det virkelig kun for at glæde dig," svarede Anastasie, "men jeg skal prøve at bære mig fornuftigere ad."

Doktoren gjorde undskyldning for sin hidsighed. "Jeg vil alligevel gerne have, at han skal føle sig hjemme blandt os," vedblev han, "men din adfærd, min dyrebare, var rigtignok så idiotisk og så yderligt upassende, at man selv kunne have tilgivet en helgen en smule hidsighed til misbilligelse af den. Prøv, prøv endelig – hvis det er muligt for et fruentimmer at forstå unge mennesker – men det er det naturligvis ikke, og jeg står her og præker i en lygte. Hold i det ringeste din mund så meget som muligt og læg nøje mærke til, hvordan jeg bærer mig ad; det kan du tage model efter."

Anastasie gjorde, som der blev hende befalet, og iagttog doktorens adfærd. Hun lagde mærke til, at han omfavnede drengen tre gange i aftenens løb og opnåede i det hele taget at gøre den lille fyr så forvirret og flov, at han mistede både mæle og appetit. Men hun havde det sande kvindelige heltemod i småting. Ikke blot nægtede hun sig den billige hævn at gøre doktorens egne fejl latterlige, men hun gjorde sit bedste for at fjerne det dårlige indtryk af dem på Jean-Marie. Da Desprez gik ud for at tage sin sidste mundfuld luft, inden han trak sig tilbage for natten, gik hun over til drengen og tog hans hånd.

"Du skal ikke blive forundret eller bange ved min mands væsen," sagde hun. "Han er det bedste menneske, men så begavet, at han somme tider er vanskelig at forstå. Du vil snart vænne dig til ham og holde af ham, for det kan ingen lade være med. Hvad mig angår, kan du være vis på, jeg skal prøve på at gøre dig lykkelig, og jeg skal ikke i nogen måde plage dig. Jeg

tror, vi vil blive perlevenner, du og jeg. Jeg er ikke begavet, men jeg er meget godmodig. Vil du give mig et kys?"

Han rakte sit ansigt op mod hende og hun tog ham i sine arme og stak så i at græde. Hun havde talt ligefremt og venligt, så at hendes egne ord havde varmet hendes hjerte, og nu kom ømheden af sig selv. Da doktoren kom ind, fandt han dem i hinandens arme; han begreb straks, at hans kone havde gjort noget galt, og begyndte allerede i en frygtelig tone: "Anastasie –"; da så hun smilende på ham med hævet pegefinger, og han tav undrende, mens hun fulgte drengen op på kvisten til hans værelse.

4. En filosofs opdragelse

Den adopterede stalddrengs indsættelse var således lykkelig og vel overstået, og livets hjul vedblev at rulle så jævnt i doktorens hus. Jean-Marie gjorde sin pligt med hest og vogn om morgenen, hjalp somme tider til i huset, gik under tiden en spadseretur med doktoren og fik undervisning i videnskaberne og de døde tungemål. Han vedblev at være den samme sindige og rolige lille fyr, og det var meget sjældent, han gjorde noget galt; men det gik kun småt med fremgangen i studeringerne, og han vedblev at være noget fremmed i familien.

Doktoren var et mønster på regelmæssighed. Hele formiddagen arbejdede han på sit store værk. "*Den komparative Pharmacopoeia eller Historisk ordbog over alle Lægemidler*", der endnu væsentligt bestod af papirlapper og knappenåle. Når det var færdigt, skulle det fylde mange tykke bind og forene historisk interesse med professionel nytte. Men doktoren lagde vægt på det litterære sving og det maleriske; en anekdote, et træk af sæder og skikke, en moralsk fremtoning, et klingende udtryk ville af ham sikkert blive foretrukket for en tør videnskabelig kendsgerning – det manglede ikke meget i, at han havde skrevet "*Den komparative Pharmacopoeia*" på vers! Artiklen "*Mumia*" f.ex. var allerede fuldt færdig, skønt resten af værket ikke var kommet ud over bogstavet A. Den var overmåde fyldig og underholdende, livlig og farvet i stilen, nøjagtig, lærd, en næsten litterær artikel, men den ville næppe have ydet nogen praktiserende nutidslæge synderlig vejledning. Hans kone havde med sit sunde kvindelige omdømme i al oprigtighed

gjort ham opmærksom på dette, for ordbogen blev behørigt læst højt for hende, og hun fulgte halvt i søvne dens fremskriden mod den uendeligt fjerne fuldendelse. Men doktoren var lidt ømskindet i kapitlet mumier, og en hentydning var nok til at bringe ham i harnisk.

Ovenpå middagsmaden og en passende tid til fordøjelse gik han en tur, undertiden alene, undertiden ledsaget af Jean-Marie, for fruen ville hellere have døjet hvilke som helst andre strabadser end at spadsere.

Hun var, som jeg har sagt, af en meget virksom natur, bestandig optaget af at tilvejebringe materiel hygge og parat til at falde i søvn over en bog, så snart hun var ledig. Dette kunne der så meget mindre indvendes noget imod, som hun aldrig snorkede eller fik dårlig teint, når hun sov. Tværtimod, hun var netop et billede på yppig og appetitlig ro, og hun vågnede uden så meget som et gisp til sine evners fulde brug. Jeg er bange for, at hun i mange måder var et dyr, men i hvert fald var hun et meget rart dyr at have omkring sig. På denne måde havde hun kun lidt med Jean-Marie at gøre; men den sympati, der den første aften var blevet grundet mellem dem, forblev uforandret. De sludrede lejlighedsvis sammen, mest om huslige anliggender; til doktorens yderligere skuffelse fulgtes de endog ved lejlighed afsted til hint tempel for nedværdigende overtro, landsbykirken; to gange om måneden kørte fru doktoren og Jean-Marie, begge i fuldt søndagspuds, til Fontainebleau og vendte tilbage, belæssede med indkøb, og, kort sagt, skønt doktoren fremdeles vedblev at anse dem for at nære en uovervindelig antipati mod hinanden, var deres forhold dog så venligt, fortroligt og intimt, som deres natur tillod det.

Alligevel er jeg bange for, at fruen i sit inderste hjerte i al venlighed foragtede og ynkede drengen. Hun nærede ingen videre beundring for den slags dyder, han besad: en dreng efter hendes smag skulle være rask, høflig, forvoven, polisk, en fyr med huen i hånden, let til bens og et dristigt blik; det, hun holdt af, var flygtighed, ynde, lidt udyd – et løfte om en doktor Desprez nummer to. Men nu var det hendes ufravigelige mening at Jean-Marie var dum. "Den stakkels kære dreng," havde hun sagt en gang, "hvor det dog er sørgeligt, at han skal være sådan en dosmer." Den bemærkning havde hun dog aldrig gentaget, for doktoren havde raset som en uvan tyr, revet hende ned for hendes bestialske sløvhed i opfattelse, jamret over sin ulykkelige skæbne, at være blevet spændt i åg sammen med et æsel, og, hvad der gik Anastasie mere nær, truet bordservicet med rasende gestus. Men hun holdt i stilhed fast ved sin mening, og når Jean-Marie dvask og tomhjernet, men ikke just ulykkelig, sad over sit ufuldendte arbejde, passede hun gerne sit snit til i doktorens fraværelse at gå hen til ham, slynge armen om hans hals, lægge sin kind op til hans og bevidne ham sin medfølelse med hans ulykke. "Bryd dig ikke om det," sagde hun så, "jeg er ikke heller på nogen måde begavet; men jeg forsikrer dig for, at det gør ikke nogen forskel i livet."

Doktoren var naturligvis af en anden mening. Denne herre blev aldrig ked af at høre sin egen stemmes klang, og den var da sandt at sige også ganske behagelig. Nu havde han en tilhører, der ikke var så kynisk ligegyldig som Anastasie, og som ofte satte ham kniven på struben med de mest betydningsfulde indvendinger. Havde han desuden ikke påtaget sig drengens opdragelse? Og filosofferne er enige om, at opdragelse er den

mest filosofiske af alle pligter. Hvad kan vel være mere himmelsk for den stakkels menneskehed end at se sin kæphest ophøjet til en pligt mod staten? Da bliver sandelig livets veje lystelige at vandre. Aldrig havde doktoren haft større anledning til at føle sig tilfreds med sine rige evner. Filosofien strømmede jævnt fra hans læber. Han var en så dreven dialektiker, at han, når man gik ham på klingen, kunne forfølge sporet af sit vrøvl tilbage til en eller anden rod i fornuften og bevise, at det netop var en slags blomst på hans system. Han smuttede fra selvmodsigelser som en fisk, og disciplen undredes over rabbiens dybsind.

For øvrigt var doktoren dybt inde i sit hjerte skuffet over det mislykkede resultat af hans mere formelle opdragelse. En dreng, der var udsøgt af en så skarp iagttager for evnernes skyld og blev ført ad lærdommens stier af en så filosofisk læremester, var efter tilværelsens love ligefrem forpligtet til at vise mere iøjnefaldende og varige fremskridt. Men nu var Jean-Marie langsom til nogle ting, uimodtagelig for andre, og hans evne til at glemme stod fuldkommen på lige fod med hans nemme. Derfor lagde doktoren mest vind på de forelæsninger, han holdt mens de spadserede sammen i den fri natur; forelæsninger, som drengen skænkede opmærksomhed, som han i reglen syntes at more sig over, og som han ofte havde gavn af.

Mangfoldige var de samtaler, de havde med hinanden, og sundhed og mådehold var hovedtemaet for doktorens udgydelser.

"Jeg leder dig," sagde han f.ex., "ad de grønneste græsgange. Mit system, min tro, min videnskab er indbefattet i den ene

sætning: undgå enhver udskejelse. Den menneskelige lov efterligner i denne henseende, om end på langt hold, naturens foranstaltninger, og vi må stræbe efter at fuldstændiggøre lovens anstrengelser. Ja, min dreng, vi må være os selv og vor næste en lov – *lex armata* – en åbnet, eftertrykkelig og tyrannisk lov. Hvis du ser en drukken menneskelig ruin snuse, slå snusdåsen fra ham! Skønt dommeren på sin vis er en indrømmelse af sygdom, er han mig dog mindre ufordragelig end lægen eller præsten. Frem for alt lægen – lægen med hans jammerlige, elendige snavs til *pharmacopoeia*! Ren luft – helst i en egn med nålestøv for terpentinens skyld – uforfalsket vin og et ufordærvet sinds betragtninger ansigt til ansigt med naturens værker – det, min dreng, er de bedste medicinske styrkemidler og de bedste religiøse trøstegrunde. Læg du dig efter dem. Tys! Der har vi klokkerne i Bourron (vinden er af nordvest, vi får godt vejr). Hvor lyden er klar og æterisk! Nerverne beroliges og stemmes harmonisk, sjælen lulles i tavshed, og læg mærke til, hvor jævnt og regelmæssigt hjertet slår! En uoplyst læge vil ikke se noget i disse fornemmelser, og dog kan du selv indse, at de udgør en del af sundheden. – Huskede du dit kinin i morges? Godt. Kinin er også et værk af naturen; det er jo til syvende og sidst ikke andet end barken af et træ, som vi selv kunne indsamle, hvis vi boede på stedet. – Hvilken verden det dog er! Skønt jeg er en erklæret ateist, er det mig dog en fryd at bevidne verden min anerkendelse. Se på de gavmilde hjælpemidler og behageligheder, som omkranser vor vej! Floden løber forbi enden af haven som vort bad, vor fiskedam, vort naturlige dræningssystem. Der er en brønd i gården, som opsender blinkende vand fra selve jordens hjerte,

rent, køligt og, tilsat med lidt vin, i højeste grad sundt. Egnen her omkring er bekendt for sin sundhed; reumatisme er den eneste fremherskende lidelse, men jeg selv har aldrig haft noget anfald af det. Jeg vil sige dig – og min mening er baseret på den koldeste, klareste overvejelse – at hvis jeg, hvis du ønskede at forlade dette glædens hjem, ville det være en pligt, en forret for vor bedste ven at hindre os i det med en pistolkugle."

En smuk junidag sad de på bakken udenfor landsbyen. Floden, der var lige så blå som himlen, skinnede hist og her frem mellem løvet. De utrættelige fugle kredsede og flagrede om kirketårnet i Gretz. En forfriskende vind blæste ovre fra skoven, og lyden af utallige tusinder af trætoppe og utallige millioner på millioner af grønne blade dirrede i luften og fyldte øret med en mellemting af hviskende tale og syngen. Det var, som om hvert evige græsblad måtte skjule en cikade, og markerne gav lystig genklang af deres musik, der skingrede fjern og nær ligesom fedronningens kaneklokker. Fra deres stade på skrænten omfattede øjet på den ene side en vid flade med popler, på den anden skovens bølgende bakketoppe, og i midten Gretz selv som en håndfuld tage. Under den vidtspændte himmelbue syntes stedet at skrumpe ind til en smule legetøj. Det syntes utroligt, at folk boede og kunne finde plads til at vende sig og luft af indånde i en sådan krog af verden. Denne tanke slog drengen måske for første gang, og han udtrykte den i ord.

"Hvor det dog ser småt ud," sagde han med et suk.

"Ja," svarede doktoren, "småt nok nu. Og dog har det en gang været en stad med mure omkring, velhavende, fuld af pelsklædte borgerinder og mænd i rustning, summende af

forretningsliv, – med høje spir, så vidt jeg ved, og mægtige tårne langs murtinderne. Tusinde skorstene ophørte at ryge. når aftenklokkerne ringede. Der stod galger ved porten lige så tykt som fugleskræmsler. I krigstid myldrede angriberne mod den med stormstiger. Pilene faldt som løv, forsvarerne gjorde hidsige udfald over vindebroen, og begge parter udstødte deres kampråb, mens de brugte våbnene. Ved du, at murene har strakt sig lige til kommenturiet? Sådan beretter traditionen. Ak. Hvilken lang vej er nu ikke al denne forvirring borte – intet af det tilbage uden de sindige ord, jeg taler til dit øre – og byen selv skrumpede ind til den bondeby der nede! Så kom imidlertid de engelske krige – du skal få mere at høre om englænderne, et dumt folkefærd, der under tiden har slumpet til at gøre noget godt – og Gretz blev indtaget, plyndret og brændt. Sådan er så mange byers historie, men Gretz rejste sig aldrig igen. Det blev aldrig opbygget på ny. Dets ruiner måtte tjene som stenbrud for opvoksende rivaler og Gretz' sten er nu oprejst langs gaderne i Nemours. Det er mig en tilfredsstillelse at vide. At vort gamle hus var det første til at rejse sig efter ulykken; da staden hørte op at være, indvarslede *det* landsbyen."

"Det er jeg også glad ved," sagde Jean-Marie.

"De skulle blive et tempel for beskedne dyder," vedblev doktoren og smagte på ordene. "En af grundene til, at jeg elsker min lille landsby, som jeg gør, er måske den, at vi har lignende skæbner, den og jeg. Har jeg fortalt dig, at jeg en gang har været rig?"

"Det tror jeg ikke," svarede Jean Marie. "Jeg tror ikke, jeg ville have glemt det. Det er meget sørgeligt, at De sådan har mistet Deres formue."

"Sørgeligt?" udbrød doktoren. "Nåda! Jeg tror at jeg næppe har begyndt rigtigt på din opdragelse endnu. Hør efter! Hvad ville du helst, bo i det gamle Gretz eller i det ny, fri for krigens larm med det grønne lige ved døren, uden pas, uden soldaterudpresninger, og uden at behøve at lade sig genne i seng ved solnedgang af vesperklokkens klemten?"

"Jeg tror, jeg holder mest af det ny," svarede drengen.

"Netop," genmælede doktoren, "det gør jeg også. Og på samme måde foretrækker jeg min nuværende beskedne formue frem for min tidligere rigdom. Du gyldne middelvej! lød de beundringsværdige gamles valgsprog, og jeg underskriver det med samme begejstring. Har jeg ikke god vin, god mad, god luft, markerne og skoven til at spadsere i, et hus, en beundringsværdig kone, en dreng, jeg holder af, som om han kunne være min egen søn? Nå, hvis jeg endnu var rig, ville jeg utvivlsomt opslå min residens i Paris – du kender jo Paris – Paris og paradis er ikke just enstydige ord. At få denne behagelige støjen af vindens strømmen gennem løvet forvandlet til gadens skurrende Babel, stenbroens dumme stirren som erstatning for dette rolige mønster i grønt og gråt, at få nerverne ødelagte, fordøjelsen i uorden – udmal dig faldet! Allerede indser du følgerne, sjælen hidses, hjertet slår i en anden takt, og manden er ikke sig selv længere. Jeg har lidenskabeligt studeret mig selv – det er filosofiens rette hverv. Jeg kender min egen karakter, som musikeren kender fingersætningen på sin fløjte. Hvis jeg skulle komme tilbage til Paris, ville jeg ødelægge mig selv ved spil – ja, jeg går endnu videre – jeg ville knuse Anastasies hjerte ved utroskab."

Det var for meget for Jean Marie. At opholdsstedet i den grad kunne forvandlede den fortræffeligste af alle mænd, gik langt over hans begreb. Han var af den uforgribelige mening, at Paris da vist var et behageligt sted at bo. "Jeg mærkede ingen videre forskel, den tid jeg var der i byen," ræsonnerede han.

"Hvad?" udbrød doktoren. "Stjal du ikke, dengang du var der?"

Men drengen kunde ikke bringes til at indse, at han havde gjort noget galt, da han stjal. Egentlig talt syntes doktoren det heller ikke, men denne herre var nu aldrig meget nøjeregnende, når det gjaldt at komme med indvendinger.

"Og nu," endte han, "begynder du nu at forstå? Mine eneste venner var dem, der ruinerede mig. Gretz har været mit akademi, mit sanatorium, mine uskyldige glæders himmerig. Om man bød mig millioner, så vinkede jeg dem tilbage: *Retro, Sathanas*! – Pak dig, Djævel! Skriv dig nøje mit eksempel bag øret. Foragt rigdom, sky de store steders nedværdigende indflydelse. Hygiejne – hygiejne og en middelmådig formue – lad det være dine feltråb i livet!"

Hvis dette var den første, så var det ingenlunde den sidste samtale om dette emne; Jean-Marie indsugede læresætningen.

Doktorens hygiejniske system stemte forbavsende godt med hans smag, og hans udmåling af et fuldkomment liv var en naturtro beskrivelse af det liv, han netop førte for tiden. Men det er ingen sag at overbevise en dreng, som man forsyner med alle fakta til diskussionen, og desuden var der én beundringsværdig ting ved filosofien, og det var filosoffens begejstring. Der har vel aldrig været nogen, som det var mere magtpåliggende at være tilfreds med alt; var han end ikke

nogen stor logiker, der som sådan formåede at overbevise forstanden, så var han ganske sikkert et stykke af en digter, i hvis magt det stod at bedåre hjertet. Hvad han ikke kunne opnå ved sin sædvanlige strålende tilfredshed med sig selv og sine omstændigheder, lykkedes ham undertiden ved at få anfald af "mørke stunder".

"Dreng," sagde han så, "undgå mig i dag. Hvis jeg var overtroisk, ville jeg endog anmode dig om en plads i dine bønner. Jeg er i det sorteste humør. Kong Sauls onde ånd, købmanden Abudas heks, middelalderens munks personlige djævel er hos mig – er i mig" – han pikkede på sit bryst. "Alle min naturs laster har overtaget nu; skyldfri glæder bejler forgæves til mig – jeg længes efter Paris, efter at vælte mig i sølen. Se," kunne han tilføje, idet han tog en håndfuld sølvpenge op af lommen, "jeg blotter mig, jeg tør ikke betro mig selv penge til et måltid mad. Tag dem, gem dem for mig, ød dem til det fordærvelige kandis, kast dem i det dybeste af floden – jeg godkender din handling, som om jeg selv havde gjort det. Frels mig fra den del af mig selv, som jeg ikke vil kendes ved. Hvis du ser mig vakle, da nøl ikke! Spræng om fornødent toget i stumper! Ja, jeg taler naturligvis i en lignelse. Enhver ulykke ville være bedre for mig end at nå Paris levende."

Uden tvivl nød doktoren disse små scener som variation i hans rolle; de repræsenterede det Byron'ske element i hans tilværelses noget kunstige poesi. Men for drengen betød de mere, selv om han nok havde en dunkel anelse om det teatralske ved dem. Doktoren gjorde måske for lidt, drengen afgjort for meget af disse fristelsers virkelighed og alvorlighed.

En dag gik der et stort lys op for Jean-Marie. "Kunne man ikke gøre en god brug af rigdom?" spurgte han.

"Teoretisk, jo," svarede doktoren. "Men erfaringen lærer, at ingen gør det. Alverden bilder sig ind at skulle danne en undtagelse, hvis man selv blev rig; men besiddelsen demoraliserer, ny ønsker dukker frem, og den jammerlige lyst til at prale og føre sig frem æder hjertet ud af glæden."

"Så kunne De jo være bedre, hvis De havde mindre," sagde drengen.

"Nej, vist ikke, nej," svarede doktoren, men hans stemme skælvede lidt.

"Hvorfor ikke?" spurgte den ubarmhjertige uskyldighed.

Doktor Desprez så et øjeblik alle regnbuens farver; hans faste verdensorden syntes i færd med at slå en kolbøtte.

"Fordi," sagde han – med påtagen sindighed efter en følelig pause – "fordi jeg har indrettet mit liv efter mine nuværende indtægter. Det er ikke godt for folk i min alder at blive revet voldsomt ud af sine vaner."

Det var en hård tørn. Doktoren pustede og faldt i tavshed for resten af aftenen. Hvad drengen angår, da var han glad ved at få sine tvivl løst, ja han undrede sig endog over, at han ikke havde forudset det selvindlysende og afgørende svar. Hans tro på doktoren var et svært stykke bohave. Desprez var tilbøjelig til at være som et lagen for vinden oven på middagen, især efter Rhône-vin, hans yndlingssvaghed. Han kunne udtale sig om sine varme følelser for Anastasie og med ophedede kinder og et slapt halvsjofelt smil diskutere alle mulige emner, ja endog komme med flove og upassende vittigheder. Men den adopterede stalddreng ville ikke tillade sig selv at nære en tvivl,

der kunne smage af utaknemmelighed. Det er jo ganske vist, at en mand kan være som en fader imod én og endda tage en tår for meget, men de bedste naturer er altid sene til at acceptere slige kendsgerninger.

Doktoren ejede hans hjerte helt og holdent, men han overdrev vistnok sin indflydelse på hans forstand. Jean-Marie antog ganske sikkert nogle af doktorens meninger, men der forlyder intet om, at han opgav en eneste af sine egne. Hans overbevisninger eksisterede med guddommelig berettigelse, de var oprindelige, uskabte, et stykke umiddelbar afgørelse; han kunne tilføje ny, men ikke skille sig af med nogen. Det var ham ligegyldigt, om de stemte indbyrdes, og hans åndelige tilfredshed havde intet at gøre med at få dem undersøgt eller klart fremstillet i ord. Hos ham var ord en blot og bar færdighed ligesom dans. Når han var alene, var hans tilfredshed næsten af vegetativ natur. Han smuttede gerne ud i skoven ad Acheres til og satte sig der i indgangen til en hule mellem nogle grå birketræer. Hans sjæl stirrede lige ud af hans øjne. Han hverken rørte sig eller tænkte; solskinnet, de tynde skygger, som bevægede sig i vinden, fyrrenes lige kant mod himlen, beskæftigede og bandt hans evner. Han var en absolut enhed, en fuldstændig fraværende ånd. En eneste stemning fyldte ham, hvortil alle sanseting gav deres bidrag lige som solspektrets farver slukkes og forsvinder i hvidt lys.

Og medens doktoren gjorde sig drukken i ord, berusede den adopterede stalddreng sig ved tavshed.

5. Skatten

Doktorens vogn var en tohjulet gig med kaleche – en art køretøj, der er meget yndet af landsbydoktorer. Den slags befordringsmidler lider – især når det går i trav – af en vis slingren frem og tilbage over akslen, hvilket har skaffet tingesten det velklingende navn af en "gumpekasse". Det bidrager just ikke til ens værdighed at køre i en sådan; men den indbyder i højeste grad til at tage sig en lur, og der er ingen tvivl om, at den må være god for leversyge – det er måske grunden til dens popularitet hos lægestanden.

En tidlig morgenstund trak Jean-Marie doktorens gumpekasse ud, åbnede porten og besteg kuskesædet. Doktoren fulgte efter, klædt fra top til tå i en skinnende hvid lærredsdragt, udrustet med en vældig kødfarvet solskærm og med en botanisérkasse i et bredt bånd over skulderen; og så kørte ekvipagen hurtigt af sted i en frisk brise, som blev fremkaldt af den selv. Rejsens mål var Franchard, dens øjemed at samle planter til bedste for den "*Komparative Pharmacopoeia*".

Efter at have rumlet lidt hen ad de åbne landeveje, nåede de udkanten af skoven og slog nu ind på et lidet befærdet spor; gumpekassen jollede blideligt hen over sandet, akkompagneret af lyden fra smågrene, der knustes under hjulene. Over deres hoveder var der en stor, grøn, sagte raslende sky af tæt løvværk. I skovens buegange havde luften endnu bevaret nattens friske køling. Træernes atletiske holdning, idet de bar hver sit bjerg af løv, var tiltalende som et skue af statuer. Stammens linjer ledte det beundrende blik opad, indtil det standsede ved de yderste

blade, der glitrede i en azurblå plet. Egern hoppede midt ud i luften. Det var et prægtigt sted for en tilbeder af gudinden Hygieia.

"Har du været i Franchard, Jean-Marie?" spurgte doktoren. "Det har du vel ikke."

"Nej, aldrig," svarede drengen.

"Det er en ruin nede i en snæver dal," vedblev Desprez, idet han slog over i foredragstone; "en ruin af en eneboerhytte og et kapel. Historien fortæller adskilligt om Franchard: hvorledes eneboeren ofte blev slået ihjel af røvere; hvorledes han levede af højst utilstrækkelig føde, hvorledes han antoges at tilbringe sine dage med bøn. Der er opbevaret et brev til en af disse eneboere fra hans ordens overhoved, et brev, fuldt af de beundringsværdigste hygiejniske råd – og som befalede ham at gå fra bogen til bønnen for afvekslingens skyld, og når han var træt af begge dele, da at strejfe om i haven og iagttage honningbierne. Det er den dag i dag mit eget system. Du må ofte have lagt mærke til, at jeg har forladt min "Pharmacopoeia" – tit endda midt i en sætning – for at gå ud i solen og luften. Jeg beundrer oprigtigt dette brevs forfatter; han var en mand, der tænkte over de betydningsfuldeste materier. Men hvad – havde jeg levet i middelalderen (jeg er nu inderlig glad over, at jeg ikke gjorde det), ville jeg selv være blevet eneboer – det vil da sige, hvis jeg ikke havde slået mig på narreprofessionen. Det var de eneste filosofiske livssfærer, der endnu var tilgængelige – latter eller bøn, grin og gråd, kunne man sige. Indtil positivismens sol stod op, havde en klog mand kun de to ting at vælge imellem."

"Jeg har naturligvis været nar," bemærkede Jean-Marie.

"Jeg kan ikke tænke mig, at du har udmærket dig synderligt i din profession," sagde doktoren, der beundrede drengens alvorlighed. "Ler du nogen sinde?"

"Å ja," svarede han, "jeg ler tit. Jeg holder meget af løjer."

"Besynderlige væsen!" sagde Desprez. "Men jeg skejer ud fra sagen (jeg kan på tusinde måder skønne, at jeg bliver gammel). Franchard blev til sidst ødelagt i de engelske krige – de samme, der jævnede Gretz med jorden. Men det er pointen i historien – eneboerne (for der var kommet flere end én) havde forudset faren og omhyggeligt gemt deres hellige kar. Disse kar havde en uhyre værdi, Jean Marie, en uhyre værdi, – ja, var ligefrem uvurderlige; fortrinligt arbejde, kosteligt materiale. Og, læg nu mærke til, hvad jeg siger: de er aldrig blevet fundet. På Ludvig den Fjortendes tid gav nogle fyre sig til at grave hårdt ved ruinerne. Pludselig – bum! – spaden stødte på en hindring. Tænk dig de mænd, stirrende på hinanden; tænk dig, hvorledes deres hjerter bankede, hvorledes farven i deres ansigter kom og gik. Det var et skrin, og i Franchard – stedet med de nedgravede skatte! De rev den op som forsultne rovdyr. Men ak! det var ikke skatten, kun nogle messeklæder, som ved berørelsen med den ætsende luft faldt sammen og øjeblikkelig smuldrede til støv. De godtfolks sved blev kold på kroppen af dem, Jean-Marie. Jeg skal love for, at en eller anden af dem har fået sig en lungebetændelse for sin ulejlighed, hvis der ved den lejlighed blæste en bidende vind."

"Det kunne have været morsomt at se dem falde hen i støv," sagde Jean-Marie. "Forresten ville jeg ikke have brudt mig så stort om det."

"Du har ingen fantasi," udbrød doktoren. "Udmal dig nu en gang scenen rigtigt. Hold på ideen – en stor skat har ligget i jorden i århundreder: midlerne til en svimlende rig og overdådig tilværelse været uudnyttede; klæder og udsøgte malerier ikke sete; de hurtigst galopperende heste ikke rørende en hov, standset ved et trylleord; kvinder med smilets skønne gave ikke smilende; kort, terninger, operasang, orkestre, slotte, skønne parker, vældige skibe med hele tårne af sejl, alt liggende ufødt i en kiste – og så står de dumme træer og vokser oven over i solskinnet, år efter år. Tanken om det er nok til at gøre én vanvittig."

"Det er bare penge," svarede Jean-Marie. "Det kunne da ingen fortræd gøre."

"Halløj!" udbrød Desprez. "Der har vi filosofien! Det kan alt sammen være meget godt, men det slår ikke hovedet på sømmet lige i øjeblikket. Desuden er det ikke 'bare penge', som du siger; her er tale om kunstværker; karrene var graveret. Du taler som et barn. Du trætter mig umådeligt ved sådan at citere mine ord uden al mening og sammenhæng ligesom en papegøje."

"I hvert fald har vi jo ikke noget med det at gøre," svarede drengen ydmygt.

I dette øjeblik drejede de ind på chausseen, og den pludselige overgang til rumleriet på den hårde vej i forening med doktorens forbitrelse gjorde ham tavs. Gumpekassen jollede af sted, træerne fo'r forbi, mens de i tavshed stod og så til, som om de havde noget på samvittigheden. Skiferbruddet var passeret; så kom Franchard. De holdt ind i den lille, enlige kro, efterlod ekvipagen der, og gik så ud for at strejfe om. Dalkløften havde

en dyb farvetone af lyng; klipperne og birketræerne derimod lyste i solen. Biernes stærke summen omkring blomsterne gjorde Jean-Marie tilbøjelig til at sove, og han satte sig op ned i en klump lyng, mens doktoren i hurtige vendinger gik frem og tilbage, mens han indsamlede sine lægeplanter.

Drengens hoved var faldet lidt forover, hans øjne var lukkede, fingrene lå slapt om hans knæ – da bragte et pludseligt skrig ham til at fare i vejret. Det var en underlig lyd, spæd og kortvarig; den døde, og stilheden vendte tilbage, som om den aldrig var blevet afbrudt. Han havde ikke kendt doktorens stemme, men da der ikke var andre end ham i hele dalen, var det tydeligt nok doktoren, der havde udstødt denne lyd. Han så til højre og venstre, og der stod Desprez i en niche mellem to kampesten og stirrede på sin adoptivsøn med et ansigt så hvidt som en kalket væg.

"En hugorm!" råbte Jean-Marie og løb hen imod ham. "En hugorm! De er bidt!"

Doktoren steg langsomt ned fra kløften og nærmede sig i tavshed drengen, som han greb hårdt ved skulderen.

"Jeg har fundet den," sagde han med et gisp.

"En plante?" spurgte Jean-Marie.

Desprez fik et anfald af unaturlig lystighed, hvilket klipperne fik fat på og efterabede. "En plante!" gentog han foragtelig; "å ja, en plante. Og her," tilføjede han pludseligt og fremviste sin højre hånd, som han hidtil havde skjult bag sin ryg, "her er en af dens knolde."

Jean-Marie så en snavset, flad genstand, dækket med jord.

"Det? "sagde han. "Det er jo en tallerken!"

"Det er en karet med fire for!" råbte doktoren. "Dreng," vedblev han med stigende varme, "jeg rev en stor plade mos ud mellem disse to kampesten og blottede derved en sprække. Jeg kiggede ind i den, og hvad tror du, jeg så? Jeg så et hus i Paris med gård og have, jeg så min kone strålende af diamanter, jeg så mig selv som deputeret, jeg så dig – nå, jeg – jeg så din fremtid," sluttede han noget mat. "Jeg har blot opdaget Amerika," tilføjede han.

"Ja, men, hvad er det?" spurgte drengen.

"Det er skatten i Franchard!" råbte doktoren, og idet han kastede sin brune stråhat på jorden, hylede han som en indianer og sprang ind på Jean-Marie, som han kvalte med kys og vædede med sine tårer. Så smed han sig i lyngen og lo, så det klang i dalen.

Men nu vågnede også drengens interesse. Aldrig så snart var han sluppet løs af doktorens favntag, før han løb hen til stenene, sprang ned i fordybningen, stak sin hånd ind i sprækken og fremdrog nu den ene efter den anden af de med århundreders muld dækkede olieflasker, lysestager og diske, som havde tilhørt broderskabet i Franchard. Sidst kom et skrin, tæt tillukket og meget tungt.

"Å, sikke løjer!" råbte han.

Men da han så sig tilbage efter doktoren, der var fulgt tæt i hælene på ham og tavs så til, døde ordene på hans læber. Desprez var askefarvet i ansigtet; hans læber arbejdede og skælvede; en slags rovdyragtig griskhed havde bemægtiget sig ham.

"Nu har vi nok af barnestregerne," sagde han. "Vi spilder den kostbare tid. Tilbage til kroen, spænd for karmen og bring den

hen til brinken derhenne. Løb, som om det gjaldt livet, og husk på – ikke et muk. Jeg passer på her imens."

Jean-Marie gjorde, som der blev ham befalet, skønt ikke uden forundring. Gumpekassen blev bragt til det angivne sted, og så flyttede de to lidt efter lidt skatten fra dens skjulested til magasinet under kuskesædet. Da det omsider var stuvet væk alt sammen, fik doktoren sin munterhed igen.

"Jeg aflægger denne dals genius sin taknemmeligste respekt," sagde han. "Hvem der dog havde en kulild, en kalv og en krukke landvin! Jeg er oplagt til at anstille en ofring, en prægtig libation. Nå, ja, og hvorfor ikke? Vi er jo i Franchard. Vi kan få engelsk hvidt dobbeltøl – det er jo rigtignok ikke videre klassisk, men ellers ganske fortrinligt. Vi ta'er os en øl, dreng!"

"Ja, men jeg troede, det var så usundt," sagde Jean-Marie, "og desuden meget dyrt."

"Slidder om en sladder!" udbrød doktoren lystigt. "Til kros!"

Så sprang han op i gumpekassen med et ungdommelig fyrigt kast med hovedet. Hesten blev vendt, og på få sekunder kørte de op for havestakittet ved kroen.

"Holdt," sagde Desprez – "her, tæt ved bordet, så vi kan have et øje med sagerne."

De bandt hesten og gik ind i haven, doktoren syngende, først i fantastisk høje toner, så udstødende en dyb brummen nede fra brystet. Han tog en stol, dundrede voldsomt i bordet og overfaldt opvarteren med vittigheder, og da omsider den forlangte flaske hvid porter kom – en drik, der var stærkere mættet med kulsyre end den mest deliriøse champagne – hældte han et højt glas skum op og skød det over til Jean-Marie. "Drik," sagde han; "stik det ud."

"Jeg vil helst være fri," stammede drengen, tro mod det, der var ham indprentet.

"Hvad?" tordnede Desprez.

"Jeg er bange for det," sagde Jean-Marie, "min mave –"

"Du kan drikke det eller lade det stå, som du vil," afbrød doktoren rasende; "men jeg vil én gang for alle lade dig vide, at intet er så foragteligt som at være en principrytter."

Her var en ny lærdom! Drengen sad grublende tavs og stirrede på glasset uden at røre det, mens doktoren tømte og atter fyldte sit, i begyndelsen med mørk pande, men lidt efter lidt formildet ved solskinnet, den berusende, æggende drik og sin egen iboende disposition for at være lykkelig.

"For en gangs skyld," sagde han endelig, som en slags indrømmelse til drengens strengere holdning, "for én gangs skyld og i et så kritisk øjeblik er dette øl ligefrem en gudedrik. Derimod at drikke det til stadighed er ødelæggende; vinen, druernes saft, er den eneste rigtige drik for en franskmand, som jeg tit nok har haft anledning til at på pege, og egentlig talt kan jeg vel ikke bebrejde dig, at du har afslået denne udenlandske stimulans. Du kan få lidt vin og kager. Er flasken tom? Nå, vi vil ikke være stolte, vi vil have medlidenhed med dit glas."

Da øllet var besørget, ærgrede det doktoren frygteligt at se, hvor langsomt Jean-Marie blev færdig med sine kager. "Jeg brænder efter at komme af sted," sagde han og så på sit ur. "Du godeste Gud, hvor du dog spiser langsomt!" Og så var det endda hans egen særlige forskrift, nøglen til et langt liv – det at spise langsomt!

Endelig nåede dog hans martyrium sin afslutning; de indtog atter begge deres plads i giggen, og idet Desprez lænede sig mageligt tilbage, udtalte han sin hensigt, at ville til Fontainebleau.

"Til Fontainebleau?" gentog Jean-Marie.

"Mine ord er altid vel overvejede," sagde doktoren. "Af sted!"

Doktoren kørte gennem selve Paradisets lunde; luften, solen, de skinnende blade, ja selv køretøjets bevægelser syntes at stemme med hans gyldne drømme. Med tilbagelænet hoved udkastede han en række solrige syner, mens øl og glæde dansede i hans årer. Endelig talte han.

"Jeg telegraferer efter Casimir," sagde han. "Den skikkelige Casimir! Det er en fyr med en lavere grad af intelligens, Jean Marie, og han er ganske tydeligt hverken skabende eller poetisk. Alligevel vil det lønne sig for dig at studere ham; han er rig, og hans uhyre formue skyldes udelukkende hans egne anstrengelser. Han er netop den rette mand til at hjælpe os af med vore klenodier, finde os et passende hus i Paris og ordne enkelthederne ved vor installation. Den prægtige Casimir, en af mine ældste kammerater! Det var efter hans råd, kan jeg tilføje, at jeg satte min lille formue i tyrkiske papirer; når vi har forøget vor indsats i det muhamedanske kejserrige med vort bytte fra middelalderens kirke, så skal vi ligefrem vælte os i dubloner, lille ven, ligefrem vælte os! – Yndige skov," råbte han, "farvel! Skønt kaldet til andre scener skal jeg dog ikke glemme dig. Dit navn er ristet i mit hjerte. Lykken gør mig dithyrambisk, Jean-Marie. Det er den naturlige sjæls drift, således var urmennesket konstitueret. Og jeg – nå, jeg ville ikke svigte den gode tiltro – jeg har bevaret min ungdom som en jomfru sin ære; en anden,

der i så mange år havde ført den samme snuende, rustificerede tilværelse, en anden, siger jeg, var rustet og blevet stereotyp; men jeg, jeg priser min lykkelige konstitution, fjederen har bevaret sin spændkraft. Ny velstand og ny pligtområder finder mig usvækket i begejstring og kun mere moden ved kundskaber. For denne udsigt til forandring, Jean-Marie – den har måske nok forarget dig. Sig mig nu, om den ikke har slået dig som en modsigelse? Bekend blot – det er unyttigt at forstille dig – den har smertet dig?"

"Ja," sagde drengen.

"Kan du se," svarede doktoren med tyk indbildskhed, "jeg kunne læse dine tanker! Det overrasker mig forresten ikke – din opdragelse er ikke endnu fuldstændig; menneskets højere pligter er endnu ikke blevet fremsat for dig til fulde. Et vink – til vi en gang får tid – må være nok. Nu, da jeg atter er i besiddelse af en jævn rigdom; nu, da jeg så længe har forberedt mig i tavs overvejelse, bliver det først og fremmest min pligt at flytte til Paris. Min videnskabelige dannelse, mit uomtvistelige herredømme over sproget, udpeger mig til at tjene mit land. I et sådant tilfælde ville beskedenhed være en fælde. Hvis synd var et filosofisk udtryk, ville jeg kalde den syndig. En mand skal ikke fornægte sine udprægede evner, for det er at omgå sine forpligtelser. Jeg må være oppe og handle; jeg tør ikke skulke bort fra livets kamp."

Således løb munden på ham, mens han gav sin modsigelses hængsler rigelig ordsmørelse, mens drengen lyttede i tavshed og holdt øjnene på hesten, og det sydede i hans sjæl. Det var alt sammen spildte gudsord; ingen hærskare af fraser formåede at rokke, hvad Jean Marie én gang troede, og han kørte ind i

Fontainebleau opfyldt af medlidenhed, rædsel, vrede og fortvivlelse.

Jean-Marie måtte i byen indtage en fast stilling på kuskesædet for at bevogte skatten. Imidlertid vimsede doktoren med en besynderlig, lidt øllet vindighed, ind og ud af cafeer, hvor han vekslede håndtryk med garnisonsofficerer og blandede en absinth med al den omhu, der er en følge af lang erfaring – ind og ud af butikker, hvorfra han vendte tilbage, belæsset med kostbare frugter, ægte skildpadde, et prægtigt stykke silketøj til sin kone, en tåbelig spanskrørsstok til sig selv og en kepi efter nyeste mode til drengen; – ind og ud af telegrafkontoret, hvorfra han afsendte sit telegram, og hvor han tre timer senere modtog et svar, der lovede besøg næste morgen; – og gennemtrængte ganske i almindelighed Fontainebleau med den første fine aroma af sit guddommeligt gode humør.

Solen stod meget lavt, da de igen tog af sted. Skovens træer strakte deres skygger over den brede, hvide vej, der førte dem hjem. Den gennemtrængende aftenduft fra skoven var allerede opsteget fra trætoppenes brede mark lige som en sky af røgelse, og selv i byens gader, hvor luften hele dagen var blevet bagt mellem de hvide mure, kom den i pust og drag, lige som en fjern musik. Midtvejs svandt den sidste gyldne flimren fra en stor eg til venstre, og da de kom frem uden for skovens udkant, var sletten allerede sunket hen i perlegråt, og månen kom stor og bleg svingende skyværts gennem de spindelvævslignende popler.

Doktoren sang, doktoren fløjtede, doktoren snakkede. Han talte om skoven, om krigen, om dannelsen af dugdråber; han

fablede og snablede om Paris; han tumlede sig i skyhøj bombast angående den politiske arenas hæder. Alt skulle forandres; den svindende dag tog med sig hvert spor af en opslidt tilværelse, og morgendagens sol skulle indvarsle den ny: "Det er nok," udbrød han, "det er nok med denne svæklingetilværelse!" Hans kone (der endnu var smuk, eller også var han skammeligt partisk) skulle ikke længere være begravet, nu skulle hun komme til at glimre i selskabet! Jean-Marie ville finde verden for sine fødder, vejene åbne til lykke, rigdom, ære og et berømmeligt eftermæle. "Og – å, mens jeg husker det," sagde han, "hold for Guds skyld ren mund! Du er naturligvis en meget tavs fyr; det er en egenskab, jeg med glæde anerkender hos dig – tavshed, den gyldne tavshed! Men dette er virkelig en højst alvorlig sag. Ikke et ord må komme ud; ingen anden end den gode Casimir skal have noget at vide; vi kan højst sandsynligt blive af med karrene i England."

"Men er de strengt taget vores?" sagde drengen, næsten med en hulken – det var den eneste gang, han havde talt.

"Vor er de i den forstand, at de ikke er nogen andens," svarede doktoren. "Men staten vil jo have nogen fordring. Hvis de f.ex. blev stjålne, ville vi ikke kunne fordre dem tilbageleveret; vi ville ikke være berettigede til det; vi ville ikke en gang kunne forhandle med politiet om det. Så monstrøs en beskaffenhed har loven. Det er blot ét eksempel på, hvad der endnu kan rettes op på af uretfærdigheder af en ivrig, ihærdig og filosofisk deputeret."

Jean-Marie satte sin lid til fru Desprez, og da de kørte af sted ned ad vejen fra Bourron mellem de raslende popler, bad han indvendigt og piskede hesten op til en usædvanlig fart. Så snart

de blot kom hjem, ville madame sikkert hævde sin karakter og gøre en ende på dette vågne mareridt.

Deres indtog i Gretz blev forkyndt af den mest rasende gøen; det var, som om alle landsbyens hunde havde lugtet skatten i gumpekassen. Men der var ikke en sjæl på gaden med undtagelse af tre landskabsmalere, der stod og drev udenfor Tentaillons dør. Jean-Marie åbnede den grønne låge og førte hesten og vognen ind; næsten i samme øjeblik viste fru Desprez sig i køkkendøren med en tændt lygte, for månen var endnu ikke så højt oppe, at den kunne klare havemuren.

"Luk lågen, Jean Marie!" råbte doktoren, idet han steg ned, lidt dinglevorn. "Anastasie, hvor er Aline?"

"Hun er taget til Montereau for at besøge sine forældre," svarede madame.

"Alt sammen som det skulle passe!" udbrød doktoren fyrigt. "Kom rask, her tæt hen til mig; jeg vil ikke gerne tale for højt," vedblev han. "Elskede, vi er rige!"

"Rige!" gentog hans kone.

"Jeg har fundet skatten i Franchard," svarede hendes mand. "Se, her er de første frugter: en ananas, en ny kjole til min evigt skønne – den vil klæde hende – stol på en ægtemands, stol på en elskers smag! Omfavn mig, dyrebareste! Nu er denne smudsige episode overstået; sommerfuglen udfolder sine brogede vinger. I morgen kommer Casimir; om en uge kan vi være i Paris – lykkelige omsider! Du skal få diamanter. Jean-Marie, tag det ud af magasinet med andagt og omhu og bring det ind i spisestuen stykke for stykke. Vi skal have sølvtøj på bordet! Elskede, skynd dig at lave denne skildpadde; den vil give appetit – den skal være en forandring i vor magre

dagligkost. Jeg går selv ned i kælderen. Vi skal have en flaske af den Beaujolais, du holder så meget af, og så slutte med Hermitagen; der er endnu tre flasker til overs. En værdig vin til en værdig anledning."

"Ja, men, mand, du gør mig rent tummelumsk," udbrød hun. "Jeg forstår ikke."

"Skildpadden, tilbedte, skildpadden!" råbte doktoren og skubbede hende hen imod køkkenet med lygte og det hele.

Jean-Marie stod målløs. Han havde udmalet sig en helt anden scene – en mere øjeblikkelig protest, og hans håb begyndte at forsvinde lige på stedet.

Doktoren var allevegne, måske en lille smule tvivlsom på benene og undertiden med skulderen op mod væggen, for det var længe siden han havde smagt absinth, og selv nu grundede han på, om dog ikke absinthen havde været et misgreb. Ikke just fordi han angrede at have skejet ud på en så glimrende dag, men han noterede sig dog, at han skulle tage sig i agt; han måtte ikke en anden gang blive offer for en ødelæggende vane. Han fik i en håndevending vinen hentet op fra kælderen; han ordnede alterkarrene, nogle på den hvide dug, nogle på buffeten, endnu overtrukket med deres skorpe af historisk muld. Han fo'r ind og ud af køkkenet, idet han opvartede Anastasie med vermouth, ildnede hende med glimt af fremtiden og beregnede deres ny rigdom med stedse større og større tal. Og inden de satte sig til aftensbordet, var fruens dyd smeltet for hans begejstrings hede. Hendes beskedenhed var forsvundet; også hun begyndte at tale nedsættende om livet i Gretz, og da hun tog plads for at øse suppen op, strålede hendes øjne med glansen af de diamanter, hun havde i udsigt.

Så længe måltidet stod på, kappedes hun og doktoren om at lægge og atter forkaste de eventyrligste planer. De nikkede og bukkede og drak hinanden til. Deres ansigter flød over med smil, deres øjne sprudede gnister, mens de forudgreb doktorens politiske hædersbane og fruens hyldest i selskabslivet.

"Men du vil ikke være rød!" råbte Anastasie.

"Jeg er venstrecentrumsmand til hjerterødderne," svarede doktoren.

"Fru Gastein kommer til at præsentere os – vi er vist rent glemte," sagde fruen.

"Aldrig," protesterede doktoren. "Skønhed og talent efterlader sig altid et spor."

"Jeg har virkelig helt glemt, hvordan man gør toilette," sagde hun med et suk.

"Elskede, du får mig til at rødme," udbrød han. "Du har rigtignok haft et tragisk ægteskab!"

"Men nu *din* lykke – at se dig påskønnet, hædret, dit navn i alle bladene, det vil blive mere end en glæde – det vil blive et himmerig!" råbte hun.

"Og en gang om ugen," sagde doktoren, idet han skælmsk vejede hver stavelse, "en gang om ugen – et godt lille parti baccarat?"

"Kun én gang om ugen?" spurgte hun og truede ad ham med fingeren.

"Det sværger jeg ved min politiske ære," råbte han.

"Jeg forkæler dig," sagde hun og rakte ham hånden.

Han dækkede den med kys.

Jean-Marie flygtede ud i natten. Månen svævede højt over Gretz. Han gik ned til enden af haven og satte sig på anløbsbroen. Floden løb forbi med småhvirvler som glinsende sølv og en sagte, ensformig sang. Matte tågeslør bevægede sig blandt poplerne på den modsatte bred. Sivene svajede blideligt. Hundrede gange havde drengen allerede på en slig aften siddet og iagttaget den strømmende flod med uforstyrret fantasi. Og dette skulle måske være den sidste. Han skulle forlade denne hjemlige landsby, dette grønne susende land, denne klare og rolige flod; han skulle tage ophold i den store hovedstad; hans kære, dovne madmoder skulle forvandles til en udmajet salondame; hans gode, sluddervorne, kærlige husbond blive til en skrålende deputeret; og begge for bestandig gå tabt for Jean-Marie og deres bedre Jeg. Han kendte sine egne mangler; han vidste, at han i hovedstadslivets tummel måtte synke dybere og dybere i betydning, synke mere og mere fra barn til tjener. Og han begyndte utydeligt at fæste lid til doktorens ildevarslende spådomme. Han kunne se forandring hos dem begge. Hans højsindede vantro svigtede ham for denne ene gang; selv et barn måtte have opdaget, at Hermitagen havde fuldendt, hvad absinthen havde begyndt. Hvis det var den første dag, hvordan ville så den sidste blive? "Spræng, om fornødent, toget i stumper," tænkte han, idet han erindrede doktorens lignelse. Han kastede blikket rundt på det herlige sceneri; han sugede i dybe drag den med høduft svangre, berusende natteluft. "Spræng, om fornødent, toget i stumper," gentog han. Så rejste han sig og vendte tilbage til huset.

6. En kriminalundersøgelse, i to afdelinger

Den næste morgen blev der et højst usædvanligt postyr i doktorens hus. Det sidste, doktoren havde gjort, inden han gik i seng, var, at han havde lukket nogle kostbarheder inde i buffeten i spisestuen; og se, da han stod op igen, hvilket han gjorde omkring klokken fire, havde buffeten været brudt op, og de omtalte kostbarheder var forsvundet. Madame og Jean-Marie blev kaldt ned fra deres værelser, og de mødte i hastigt toilette; de fandt doktoren i vanvittig rasen kaldende Himlen til vidne på og til hævn over hans lidte uret, mens han barfodet fo'r frem og tilbage i værelset, og hans natskjortes flige svajede for hver gang, han vendte.

"Væk!" sagde han, "sagerne væk, formuen væk! Nu er vi fattiglemmer igen. Hvad ved du om dette, dreng? Sig frem, mosjø, sig frem! Hvor er de?" Han tog ham ved armen og rystede ham som en sæk, så drengens ord, hvis han havde nogen, blev stødt frem i en uartikuleret mumlen. Med et omslag i sin heftighed satte doktoren ham ned igen. Nu så han Anastasie i tårer. "Anastasie," sagde han med helt forandret stemme, "sæt dig, behersk dine følelser. Jeg vil ikke, du skal give din lidenskab tøjlen ligesom pøbelen. Denne – denne ubetydelige hændelse må vi se at få bugt med. Jean-Marie, hent mig den lille medicinkasse. Der ordineres et mildt laksativ."

Og så gav han en dosis familien rundt, selv gik han i spidsen med en dobbelt portion. Den ulykkelige Anastasie, der aldrig i sine dage havde været syg og afskyede medicin, græd strømme

af tårer, mens hun nippede og gøs og protesterede, men doktoren skældte og smældte, til hun nippede igen. Hvad Jean-Marie angår, da nedsvælgede han sit kvantum med stoisk ro.

"Jeg har givet ham en mindre portion," bemærkede doktoren, "hans ungdom beskytter ham mod sindsbevægelse. Og da vi nu har afpareret enhver usund følge, lad os så ræsonnere."

"Jeg fryser," klynkede Anastasie.

"Fryser!" råbte doktoren. "Jeg takker Gud, at jeg er skabt af et mere ophedet stof. Et slag som dette ville jo bringe en frø til at svede. Hvis du fryser, kan du gerne trække dig tilbage; og så kunne du, i forbigående sagt, gerne kaste mine benklæder ned til mig. Det er dog noget koldt om benene."

"Å, nej," protesterede Anastasie, "jeg bliver hos dig."

"Nej, gode frue, du skal ikke undgælde for din hengivenhed," sagde doktoren. "Nu går jeg selv og henter et sjal til dig." Så gik han ovenpå og kom igen, lidt mere fuldstændigt påklædt og med en favnfuld klædningsstykker til den rystende Anastasie. "Se så," fortsatte han på ny, "nu til undersøgelsen. Lad os gå induktivt til værks. Anastasie, ved du noget, der kan hjælpe os?"

Anastasie vidste ingen ting.

"Og du, Jean-Marie?"

"Jeg heller ikke," svarede drengen bestemt.

"Godt," sagde doktoren. "Så henvender vi vor opmærksomhed på de materielle vidnesbyrd. (Jeg er født til opdagelsesbetjent; jeg har øje og systematisk ånd.) Altså, for det første: der er øvet vold. Døren var brækket op, og jeg kan i forbigående bemærke, at låsen var dyr nok efter det, jeg måtte give for den; det bliver en høne at plukke med mester Goguelat. For det andet: her er det benyttede instrument – en af de bedste af vore bordknive,

min kære, hvilket synes at tyde på manglende forberedelse hos banden – hvis det *har* været en bande. For det tredje lægger jeg mærke til, at der ikke er borttaget andet end Franchard-fadene og skrinet; vort eget sølvtøj er samvittighedsfuldt blevet respekteret. Det er lumpent. Det røber intelligens, kendskab til loven, ønske om at undgå retslige følger. Jeg slutter af denne kendsgerning, at banden tæller folk af respektabilitet – udvortes, naturligvis, blot og bar udvortes, hvad jo roderiet beviser. Men jeg slutter, for det andet, at vi må være blevet iagttaget i selve Franchard af en eller anden hemmelig iagttager og fulgt i hælene den hele udslagne dag med en snedighed og tålmodighed, som jeg drister mig til at kalde nederdrægtig. Intet almindeligt menneske, ingen tilfældig tyv ville have vist sig i stand til denne kombination. Vi må her i vort nabolag – det er alt andet end usandsynligt – have en forhenværende bandit af den højeste grad af intelligens."

"Du gode Gud," råbte den rædselsslagne Anastasie. "Henri, hvor kan du sige det?"

"Min dyrebare, dette er den induktive fremgangsmåde," sagde doktoren. "Hvis jeg gør et eneste forkert skridt, da ret mig. Du tier? Må jeg så anmode dig om ikke at være så simpel og ulogisk at skeje ud fra min konklusion? Vi har altså nu," vedblev han, "formået at danne os en idé om banden – for jeg hælder til den hypotese, at der er flere end én – og vi forlader så dette værelse, der ikke kan afsløre mere for os, og vender vor opmærksomhed til gården og haven. (Jean-Marie, jeg håber, du nøje følger ethvert af mine skridt, denne undersøgelse kan være meget belærende for dig). – Gå med hen til døren. Ingen fodspor i gården; det er uheldigt, at her er brolagt. Hvilke

bagateller disse fine undersøgelser dog er afhængige af! Hej! Hvad har vi her? Jeg har ført jer lige til stedet," sagde han, idet han trådte tilbage og med en stor gestus pegede på den grønne låge. "Her, ser I selv, er tyven steget over."

Og meget rigtigt, den grønne maling var flere steder skrabet og skallet af, og fyldingen bar et enkelt sted mærker af en sømbeslået sko. Foden havde imidlertid gledet, og det var vanskeligt at bestemme skoens størrelse og umuligt at skelne mønsteret i sømmene.

"Hele røveriet," sluttede doktoren, "er nu skridt for skridt rekonstrueret. Den induktive videnskab kan ikke føre os videre."

"Det er mageløst," sagde hans kone. "du burde virkelig have været ved opdagelsespolitiet, Henri. Jeg har aldrig kendt dit talent for den slags."

"Min kære," svarede Desprez nedladende, "en mand med videnskabelig fantasi forener også de ringere evner i sig; han er lige så vel opdagelsespolitimand, som han er publicist og general; dette er kun lokale anvendelser af hans specielle talent. Men," fortsatte han den afbrudte tråd, "vil I nu have, at jeg skal gå videre? Vil I have, jeg skal lægge fingeren på misdæderne – eller rettere, for jeg kan ikke love slet så meget, udpege jer selve det hus, hvor de holder til? Det kan måske være en tilfredsstillelse, i det mindste er det alt, hvad vi har udsigt til at opnå, siden lovens bistand er os nægtet. Jeg fortsætter i det givne spor på følgende måde: For at udfylde mit omrids af røveriet behøver jeg en mand, der med en vis sandsynlighed kan gå og drive om i skoven, en mand med dannelse, en mand, hævet over moralske betænkeligheder. Alt hvad jeg fordrer, er

koncentreret i Tentaillons kostgængere. Det er malere, derfor går de altid og driver om i skoven. Det er malere, derfor er det ikke usandsynligt, at de har en vis overfladisk dannelse. Endelig er de, eftersom de er malere, rimeligvis umoralske. Dette beviser jeg på to måder. For det første henvender malerkunsten sig udelukkende til øjet; den uddanner ikke i nogen henseende moralen. Og for det andet følger der med malerkunsten ligesom med de andre kunster den farlige egenskab fantasi. En mand med fantasi er aldrig moralsk; han svæver ude over de skarpe grænselinjer og ser livet i alt for mange skiftende belysninger til at slå sig til ro med lovens ukrænkelige begrebsadskillelser."

"Ja, men du har altid sagt – hvis jeg ellers forstod dig rigtigt –," sagde madame, "at de unge fyre ikke havde spor af fantasi."

"Kære, de *har* netop lagt fantasi for dagen, og det endda af en meget fantastisk art," svarede doktoren, "da de nemlig valgte deres lurvede håndtering. Desuden – og det er et argument, der netop passer for dit intellektuelle standpunkt – desuden er mange af dem englændere eller amerikanere. Hvor skulle vi vel ellers vente at finde en tyv? – Men nu er det bedst, du får dig noget kaffe. Fordi vi har mistet en skat, er der ingen grund for os til at sulte ihjel. Jeg vil for min person tage lidt hvidvin på fastende hjerte. Jeg er ubegribeligt hed og tørstig i dag. Det må absolut tilskrives rystelsen ved opdagelsen. Og dog må du lade mig, at jeg har båret stødet med anstand."

Doktoren havde nu ved sin lange tale bragt sig selv i et glimrende humør, og mens han sad i lysthuset og langsomt destillerede et betydeligt kvantum hvidvin og gnaldrede en smule ost og brød med alt andet end glubende appetit, gjaldt

måske en tredjedel af hans betragtninger den savnede skat, mens de to andre tredjedele var behageligere beskæftiget med at skue tilbage på hans fine opdagertalent.

Hen ad elleve ankom Casimir; han var taget til Fontainebleau med et af morgentogene og havde taget vogn til Gretz for at spare tid, og nu var hans køretøj staldet ind hos Tentaillons. Han havde halvanden time til sin rådighed, bemærkede han, idet han studerede sit ur. Casimir var forretningsmand til hårspidserne, talte kort og bestemt og havde tilbøjelighed til intelligent panderynken. Som Anastasies kødelige broder spildte han ikke synderlig sentimentalitet på fruen, gav hende et engelsk familiekys og forlangte samtidig noget at spise uden unødigt ophold.

"Du kan fortælle mig historien, mens vi spiser," bemærkede han. "Har du noget godt i dag, Stasie?"

Han fik løfte om noget godt. Fruen satte sig til bords i lysthuset, Jean-Marie fungerede desuden som opvarter, og så fortalte doktoren det passerede i sin mest glimrende stil. Casimir hørte efter under voldsomme latteranfald.

"Hvilken genistreg af lykken, min go'e bro'er," bemærkede han, da historien var ude. "Hvis du var kommet til Paris, havde du slået smut med det ganske depositum på tre måneder. Dit eget ville have gået samme vej, og så var du kommet til mig i samme optog som sidst. Men jeg advarer jer: det vil ikke nytte jer anden gang, om så Stasie græder og Henri argumenterer aldrig så meget. Jeres næste krak vil blive skæbnesvangert. Det troede jeg, at jeg havde sagt dig, Stasie? Hvad behager? Har I da ingen fornuft?"

Doktoren vred sig og kastede et flygtigt blik til Jean-Marie, men drengen syntes at være ligeglad.

"Ja, endnu en gang," udbrød Casimir, "I er dog min tro nogle børn – nogle forskrækkelige børn! Hvordan kunne I vide, hvad det snavs var værd? Det har jo måske været værdiløst, eller dog så godt som."

"Undskyld," sagde doktoren, "jeg kan mærke, at du er i dit sædvanlige overstadige lune, men tillige er mindre end almindeligt betænksom. Jeg er dog ikke helt ukyndig i slige materier."

"Ikke helt ukyndig i noget som helst, der nævnes kan," afbrød Casimir bukkende, idet han hævede sit glas med en slags uforskammet høflighed.

"I det mindste," fortsatte doktoren, "gjorde jeg mig umage for at trænge til bunds i sagen – det kan du være ganske rolig for – og jeg kom til det resultat, at vores kapital ville blive fordoblet." Så beskrev han fundets beskaffenhed.

"På ære," sagde Casimir, "jeg er halvvejs ved at tro dig! Men det ville dog komme meget an på guldets kvalitet."

"Kvaliteten, min kære Casimir, den var –" af mangel på bedre udtryk kyssede doktoren sine fingerspidser.

"Det vil jeg dog ikke tage dit ord alene for," svarede forretningsmanden overlegent. "Du er et menneske med meget rosenrøde anskuelser. Men dette tyveri," vedblev han, "dette tyveri er en meget kuriøs historie. Naturligvis forbigår jeg dit vås om bander og landskabsmalere. Det er for mig de pure drømmerier. Hvem var her i huset i aftes?"

"Ingen andre end vi selv," svarede doktoren.

"Og denne unge herre?" spurgte Casimir, idet han gav et vrik med hovedet i retning af Jean Marie.

"Han også," – doktoren nikkede.

"Godt; og om man må være så fri at spørge – hvem er han?" vedblev svogeren frittende.

"Jean-Marie," svarede doktoren, "er søn og stalddreng i en person. Han begyndte i sidstnævnte egenskab, men han steg snart til den højere rang i vor sympati. Jeg kan sige, at han er vort livs største trøst."

"Ha!" sagde Casimir. "Og før han blev en af jeres?"

"Jean-Marie har ført en mærkværdig tilværelse; hans erfaring har været i fortrinlig grad udviklende," svarede Desprez. "Hvis jeg havde haft en søn, som jeg skulle vælge en opdragelsesmetode for, havde jeg ubetinget valgt en lignende. Efter at have begyndt sit liv blandt gøglere og tyve for derfra at gå fremad til at nyde filosoffers omgang og venskab, kan han nok siges at have set alle sider af menneskelivets store bog."

"Tyve?" gentog svogeren med en tankefuld mine.

Doktoren kunne have bidt sin tunge af. Han forudså, hvad der ville komme og belavede sig på et ihærdigt forsvar.

"Har du nogen sinde stjålet selv?" spurgte Casimir, idet han pludselig vendte sig mod Jean-Marie og for første gang benyttede en monokel, der hang i et bånd om hans hals.

"Ja," svarede drengen med en dyb rødmen.

Casimir vendte sig mod de andre med fremskudte læber og nikkede betydningsfuldt til dem. "Hvad behager?" sagde han, "hvordan er det?"

"Jean-Marie fortæller, hvad sandt er," svarede doktoren og brystede sig.

"Han har aldrig sagt en løgn," tilføjede madame. "Han er en rigtig god dreng."

"Aldrig sagt en løgn – ikke det?" sagde Casimir grundende. "besynderligt – meget besynderligt. Vil du skænke mig din opmærksomhed, unge ven," vedblev han. "Du vidste jo besked med denne skat?"

"Han hjalp til med at bringe den hjem," indskød doktoren.

"Desprez, jeg beder dig ikke om andet end at du vil holde din mund i," svarede Casimir. "Jeg har i sinde at forhøre denne hersens stalddreng, og hvis du er så overbevist om hans uskyldighed, har du vel nok råd til at lade ham svare selv. Nå, mosjø," vedblev han og pegede med monoklen lige på Jean-Marie. "Du vidste jo, at skatten kunne stjæles uden strafansvar? Du vidste jo, at du ikke kunne komme i kachotten for det? Nå! Vidste du det, eller vidste du det ikke?"

"Jeg vidste det," svarede Jean-Marie med en ynkelig hvisken. Han sad og skiftede farve ligesom et roterende blinkfyr, snoede sine fingre og gispede efter vejret – et billede på forbrydelsen.

"Du vidste jo, hvor den blev gemt?" vedblev inkvisitoren.

"Ja," svarede Jean-Marie.

"Du siger, at du har været tyv før," fortsatte Casimir. "Hvordan kan jeg nu vide, at du ikke er det endnu? Du kunne vel nok klatre over den grønne låge?"

"Ja," kom det endnu mere sagte fra synderen.

"Nuvel, da: det er dig, der har stjålet disse sager. Det ved du godt, og du tør ikke benægte det. Se på mig! Op med de lumske tyveøjne, og svar!"

Men i stedet for noget af den slags brast Jean-Marie i en forskrækkelig hylen og flygtede ud af lysthuset. Idet Anastasie

satte efter offeret for at fange og trøste det, fandt hun tid til at sende en parthisk pil afsted – "Casimir, du er et afskum!"

"Hør nu, min bro'er!" sagde Desprez med den største værdighed, "Du tager dig en frihed –"

"Desprez," afbrød Casimir, "vær dog nu for Guds skyld en mand af verden. Du telegraferer til mig, at jeg skal forlade min forretning og komme ned til jer. Jeg kommer, jeg spørger, hvad sagen drejer sig om, du siger: 'Find mig denne tyv!' Nå, jeg finder ham; jeg siger: 'Der er han!' Det kan gerne være, du ikke holder af det; men du har ikke spor af ret til at blive fornærmet."

"Godt," mælede doktoren, "det indrømmer jeg. Jeg vil endda takke dig for din misforståede iver. Men din hypotese var så grænseløst absurd –"

"Nej, hør nu bare," afbrød Casimir. "Var det dig eller Stasie?"

"Vist ikke nej," svarede doktoren.

"Meget vel; altså var det drengen. Lad os ikke tale mere om den ting," sagde svogeren og tog sit cigarfutteral frem.

"Jeg vil dog sige så meget endnu," vedblev Desprez, "at hvis drengen selv kom og sagde mig det, ville jeg ikke tro ham, og så urokkelig er min tillid til ham, at hvis jeg troede ham, ville jeg antage, at han havde gjort det for det bedste."

"Godt, godt," sagde Casimir overbærende. "Har du lidt ild? Jeg skal gå. Og i forbigående sagt, ville jeg ønske, at du ville lade mig sælge dine tyrkiske papirer for dig. Jeg har altid sagt dig, at det var knald eller fald. Jeg siger dig det igen. Det er for en del grunden til, at jeg er taget herned. Du tager jo aldrig hensyn til mine breve – en højst utilgivelig vane."

"Min go'e bro'er," svarede doktoren blidt, "jeg har aldrig benægtet din forretningsdygtighed. Men jeg kan dog se dine

begrænsninger."

"Den kompliment kan jeg, sandt for Herren, gengælde," bemærkede forretningsmanden. "Din begrænsning er, at du er ligefrem ufornuftig."

"Læg mærke til vor relative stilling," svarede doktoren med et smil. "Det er din position, i tykt og tyndt at tro på ét menneskes dømmekraft – din egen. Jeg hylder den samme mening, men følger den kritisk og med åbne øjne. Hvem er så den mest ufornuftige? – Jeg overlader det til dig selv."

"Å, min go'e mand!" råbte Casimir. "Behold du dine tyrker, behold din stalddreng, og gå ganske i almindelighed Fanden i vold, lige som du selv synes, og lad det så få en ende. Men kom ikke og syllogisér med mig – jeg kan ikke døje det. Og dermed basta. Jeg kunne lige så gerne være blevet hjemme for den nyttes skyld, jeg har gjort. Du kan sige farvel for mig til Stasie og til det flæbehoved af en stalddreng med, om du endelig vil. Nu går jeg."

Og så rejste Casimir. Den aften dissekerede doktoren hans karakter for Anastasie. "Én ting, min dejlige," sagde han, "én ting har han lært ved sit lange bekendtskab med din mand: det ord 'at syllogisere'. Det skinner i hans ordforråd som en ædelsten i en mødding. Og netop på samme vis gør han altid forkert brug af det, for du må have lagt mærke til, at han bruger det som en slags stikpille, i betydning af 'at ergotere', ligesom det skulle indeholde et skjult sofisteri, det skind! Hvad hans grusomhed mod Jean Marie angår, den må vi tilgive ham – det er ikke hans natur, det er det livs natur, han fører. En mand, der gør i penge, er et fortabt menneske."

Forsoningen med Jean-Marie havde været noget langsommelig at iværksætte. I begyndelsen var han utrøstelig, ville absolut forlade familien, fik det ene anfald af krampegråd efter det andet. Og det var først efter at Anastasie havde været i enrum med ham en hel time, at hun kom frem igen, opsøgte doktoren og med tårer i øjnene gjorde denne herre bekendt med, hvad der var foregået.

"I begyndelsen var han døv for alt, Henri," sagde hun. "Sæt, han havde forladt os! Hvad ville skatten være mod det? Den rædsomme skat, den har dog været skyld i alt dette! Endelig, da han næsten havde grædt sine øjne ud, samtykkede han i at blive på én betingelse – vi må ikke omtale denne sag, denne skændige mistanke, ikke en gang omtale tyveriet. Kun på det vilkår samtykker den stakkels, grusomme dreng i at blive hos sine venner."

"Ja, men denne grænse," sagde doktoren, "dette forbud – det kan da umuligt gælde mig."

"Den gælder os alle," forsikrede Anastasie.

"Min dyrebare," indvendte doktoren, "du må have misforstået ham. Det kan ikke gælde mig. Han vil naturligvis komme til mig."

"Henri," sagde hun, "det gør det – jeg sværger dig til, at det gør."

"Det er en pinefuld, en meget pinefuld omstændighed," sagde Desprez og så lidt sort ud. "Jeg kan ikke lade anderledes, end som det er: at jeg, og med rette, føler mig såret. Jeg føler dette, kone, jeg føler dette smerteligt."

"Det vidste jeg, du ville," sagde hun. "Men hvis du havde set, hvor elendig han var! Vi må gøre indrømmelser, vi må ofre vore

følelser."

"Jeg håber, kære, at du aldrig har fundet mig uvillig til at gøre ofre," svarede doktoren meget stift.

"Og så må jeg nok gå og sige til ham, at du samtykker? Det vil ligne dit ædle hjerte," sagde hun grædende.

Det gjorde det, mærkede han, det lignede akkurat hans ædle hjerte! Op sprang hans gode humør, triumferende ved tanken. "Gå, elskede," sagde han ædelmodigt, "trøst ham. Den sag er begravet; endnu mere – jeg gør en kraftanstrengelse, det har jeg opøvet min vilje til – og – sagen er glemt."

Et øjeblik efter kom Jean Marie ind. Han havde endnu ophovnede øjne og så dødeligt flov ud, men tog meget demonstrativt fat på sine embedspligter. Han var det eneste ulykkelige medlem af det selskab, som den aften satte sig til bords. Hvad doktoren angår, så var han i perlehumør. Han sang requiem over skatten på følgende vis:

"Dette har i det hele taget været en højst fornøjelig episode," sagde han. "Det har ikke skadet os en øre – nej, tværtimod, vi har vundet ved det. Vi har øvet vor filosofi; der er endnu noget af skildpadden til overs – det sundeste af alle lækkerier; jeg har min stok, Anastasie sin ny kjole, og Jean-Marie er den stolte ejer af en moderne kepi. Desuden fik vi et glas Hermitage i aftes; dens glød stråler endnu for min erindring. Jeg var ligefrem ved at blive en gniepind med den Hermitage, ligefrem en gniepind. Jeg følger vinket: vi tog en flaske til at fejre vor indbildte lykkes ankomst med; lad os tage en til som trøst over dens usynliggørelse. Den tredje dedicerer jeg herved Jean-Marie til hans bryllupsdag."

7. Huset Desprez' fald

Doktorens hus er endnu ikke blevet komplimenteret med en beskrivelse, og det er nu på høje tid, at den forglemmelse rettes, for det er selv en aktør i denne historie, og det en, hvis rolle snart er udspillet. To stokværk højt, mure med en varm gul farve, tagsten i gammelt rødbrunt, hist og her afbrudt af mos og løv – således stod det med én mur ud til gaden i et hjørne af doktorens ejendom. Det var rummeligt, der var en kraftig træk og det var ubekvemt. Bjælkerne var hist og her indgraverede med plumpe mærker og ornamenter, trappegelænderet var udskåret i primitive arabesker; en svær træpille, der gjorde tjeneste som støtte for spisestueloftet, bar på sin ene mørke side nogle mysteriøse skrifttræk – runer, mente doktoren; og han undlod aldrig, når han gennemgik husets og dets ejermænds sagnhistorie, at dvæle ved den skandinaviske lærde, som havde efterladt dem der. Gulve, døre og bjælker dannede en stor mangfoldighed af vinkler; hvert værelse havde sin egen holdning; gavlen ludede ud over haven à la skævt tårn, og en af de tidligere ejere havde afstivet bygningen mod den kant med en vældig træknægt, ikke ulig en kranbjælke. I det hele taget viste det mange tegn på forfald – det var rigtig et hus for rotter at forlade, og kun dets skinnende properhed, de blankpolerede ruder, den velskurede maling, de strålende messingdørgreb – selv stiveren var helt omslynget af klatrende blomsterplanter – intet uden dets lighed med en velplejet, smilende krigerolding, der med krykke og det hele sad i en solbagt krog af en have – betegnede det som et hus, hvor der boede pæne folk. Ved

fattigdom eller skødesløs røgt ville det hurtigt have nået det stodderagtige standpunkt af forfaldenhed. Sådan som det var, holdt hele familien af det, og doktoren var aldrig i bedre humør, end når han fortalte dets imaginære historie og udmalede dets forskellige beboeres karakter lige fra den jødiske købmand, der havde genopført dets mure efter byens ødelæggelse, forbi den mysteriøse runerister, ned til den bondetølper med det lange ansigt og de snavsede hænder, han havde købt det af for en rent ud ruinerende pris. Hvad den ting angår at nære nogen uro for dets sikkerhed, var denne tanke aldrig opstået. Hvad der havde stået i fire århundreder, kunne nok holde lidt endnu.

Og netop i denne vinter efter begivenheden med skatten – "den fundne og forsvundne" – havde familien Desprez' bekymringer af en ganske anden art, og som lå deres hjerter ulig nærmere. Jean Marie var tydeligt ikke sig selv mere. Han fik anfald af hektisk iver efter at være til behag, talte mere og hurtigere end før, og hang dobbelt i med lektierne. Men imellem dette fik han så mørke stunder med tungsind og grublende tavshed, og da var drengen ikke langt fra at være utålelig.

"Tavshed," sagde doktoren moraliserende – "der ser du, Anastasie, hvad der kommer ud af tavshed. Havde drengen talt ordentligt ud, ville den lille skuffelse med hensyn til skatten og den smule uhøflighed fra Casimirs side have været glemt for længe siden. Han taber i huld, hans appetit er variabel og i det hele taget slet. Jeg lader ham holde den strengeste diæt, jeg giver ham de stærkeste midler ind – begge dele forgæves."

"Tror du ikke, du tyller for meget medicin i ham?" spurgte madame med en ufrivillig gysen.

"Tylle?" skreg doktoren. "Jeg tylle? Du er gal, Anastasie!"

Tiden gik, og med drengens helbred gik det stadig ned ad bakke. Doktoren gav vejret skylden, som var koldt og stormende. Han tilkaldte sin *confrère* fra Bourron, blev indtaget i ham, talte overdrivende om hans duelighed, og inden ret længe var han selv under behandling – det stod ikke ganske klart for hvilket onde. Han og Jean Marie havde hver sin mikstur at tage på forskellige tider af dagen. Doktoren plejede at ligge på lur efter det rette øjeblik med uret i hånden. "Intet kan lignes ved punktlighed," sagde han da gerne, hældte sin dosis i skeen og udbredte sig over medicinens fortræffelighed; men blev drengen ikke bedre, så blev doktoren heller ikke i nogen måde værre.

Mortensdag var det særlig ilde med drengen. Vejret var trist og bygefuldt. Vældige, sønderrevne skymasser sejlede hurtigt over éns hoved, stikkende solblink kastede deres strejflys over landsbyen og fulgtes af mellemrum med mørke og hvid, piskende regn. Ind imellem opløftede blæsten sin røst og tudede. Ude på engen stod alle træerne og piskede sig selv, mens deres sidste blade fløj om som støv.

Delt mellem drengen og vejret var doktoren ret i sit element: han havde en teori at bevise. Han sad med sit ur fremme og et barometer foran sig og ventede på bygerne, idet han iagttog deres virkning på den menneskelige puls. "For den sande filosof," bemærkede han fornøjet, "er ethvert faktum i naturen legeværk." Der kom et brev til ham, men da det netop indtraf, som en ny iling var i anmarch, krammede han det blot sammen i sin lomme, varskoede Jean Marie, og næste øjeblik talte de begge deres pulse, som om det gjaldt et væddemål.

Ved mørkets frembrud steg blæsten til en generalstorm. Den belejrede landsbyen, tilsyneladende fra alle kanter, ligesom med feltbatterier; husene skælvede og stønnede; gløder blæstes ud på gulvet. Folk sad længe oppe den nat og lyttede med blege ansigter til oprøret i naturen.

Klokken var tolv, inden familien Desprez gik til ro. Omkring klokken halv to, da uvejret allerede havde passeret sit højdepunkt, blev doktoren vækket af en urolig slummer og satte sig op. En støj gav endnu genlyd i hans øren, men om den kom fra denne verden eller fra drømmenes verden, kunne han ikke afgøre. Et nyt smæld af blæsten påfulgte. Det ledsagedes af en kvalmende bevægelse af hele huset, og i den påfølgende stilhed kunne Desprez høre tagstenene drysse ned som fra et vandfald på loftet ovenover hovedet på ham. Han halede uden videre Anastasie ud af sengen.

"Løb!" råbte han og stak hende nogle klædningsstykker i hænderne. "Huset er ved at falde sammen! Ud i haven!"

Hun tøvede ikke efter en ny befaling; på et øjeblik var hun nede af trappen. Hun havde aldrig før anet, at hun kunne komme så rask afsted. Imidlertid skred doktoren, med en fart som en pantomimisk scene og uden at lade sig hindre af skrabede skinneben, til at brøle Jean-Marie op, rev Aline ud af hendes jomfruelige søvn, og tumlede ned af trappen, ud i haven, med den endnu ikke halvvågne pige tumlende bag efter sig.

Ved en slags fælles indskydelse satte flygtningene hinanden stævne i lysthuset. Da kastede månen en dæmrende stråle gennem skylightet, hvorved deres fire skikkelser afsløredes stående dér, af vinden hutlet ind i et skrabsammen af flagrende

draperier og ikke uden en betydelig trang til flere. Ved dette ydmygende skue gjorde Anastasie et fortvivlet tag i sin natdragt og gav sig til at græde højt. Doktoren fløj hen for at trøste, men hun puffede ham bort med albuen. Hun mistænkte enhver for at være det almene publikum og troede, at mørket var fuldt af levende øjne.

Et nyt lysblink og et nyt voldsomt vindstød kom samtidig; huset sås at ryste i sin grundvold, og just da lyset atter formørkedes, forkyndtes dets fald af et brag, der triumferede over blæstens hylen, og for et øjeblik blev hele haven gjort levende ved hoppende tagsten og murstensbrokker. Et af disse projektiler skrabede doktorens ene øre, et andet dalede ned på den ene af Alines bare fødder, og hun forøgede omgående nattens rædsler ved sine ynkelige skrig.

På dette tidspunkt var landsbyen blevet alarmeret, lys blinkede i vinduerne, tilråb nåede deres øren, og doktoren svarede, tappert kæmpende med Aline og stormen. Men denne udsigt til hjælp vakte kun Anastasie til et mere virksomt standpunkt i hendes rædsel.

"Henri, der kommer folk," skreg hun ind i øret på sin mand.

"Ja, det håber jeg," svarede han.

"Nej, de må ikke. Jeg vil hellere dø," jamrede hun.

"Kære," sagde doktoren bebrejdende, "du er ophidset. Jeg gav dig nogle klæder. Hvad har du gjort ved dem?"

"Å, jeg ved det ikke – jeg må have kastet dem bort! Hvor er de?" hulkede hun.

Desprez famlede omkring i mørket. "Ypperligt!" bemærkede han, "mine grå fløjlsbenklæder! De vil akkurat kunne afhjælpe din trang."

"Giv mig dem!" skreg hun vildt; men så snart hun havde dem i hånden, syntes hun at skifte sind – hun stod tavs et øjeblik og pånødte så doktoren klædningsstykket igen. "lad Aline få dem," sagde hun, – "stakkels pige."

"Sludder!" sagde doktoren. "Aline ved ikke, hvad der er på færde. Hun er ude af sig selv af skræk. Og i hvert fald er hun et bondefruentimmer. Jeg er virkelig bekymret for følgerne af din blottelse, der står i modstrid med dine daglige vaner; min begæring og din fantastiske undseelse peger begge på det samme hjælpemiddel – benklæderne her." Han holdt dem frem.

"Det er umuligt. Du forstår det ikke," sagde hun med værdighed.

Nu var hjælpen nær. Man havde fundet de ugørligt at komme ind fra gaden, eftersom lågen var blokeret af murværk, og den nikkende ruin endnu truede med yderligere laviner. Men mellem doktorens have og den til venstre for den fandtes denne maleriske indretning – en offentlig, overdækket brønd; døren på doktorens side var tilfældigvis ikke stænget og gennem den hvælvede åbning introducerede sig nu et skægget mandfolkeansigt og en arm, støttende en lygte, i den luftige mørkets verden, hvor Anastasie dulgte sine kvaler. Lyset traf hist og her blandt de svajende æblegrene, det glimtede på græsset, men lygten og det glødende ansigt blev verdens midtpunkt. Anastasie krøb sammen ved synet af den indtrængende.

"Denne vej!" skrålede manden. "Er I alle i sikkerhed?"

Den endnu skrigende Aline løb hen til den nyankomne og blev øjeblikkelig med hovedet forrest halet gennem muren.

"Nå, Anastasie, kom så; det er din tur," sagde hendes mand.

"Jeg kan ikke," svarede hun.

"Skal vi alle sammen dø af kulde, madame?" tordnede doktor Desprez.

"Gå du!" råbte hun. "Å, gå, gå bort! Jeg kan blive her. Jeg har det varmt nok."

Doktoren greb hende ved skuldrene med en ed.

"Lad være!" skreg hun. "Jeg skal nok tage dem på."

Endnu en gang tog hun det forhadte lånegods i hænderne, men hendes modbydelighed var større end skammen.

"Aldrig!" råbte hun gysende og slyngede dem langt bort ud i natten.

I næste øjeblik havde doktoren hvirvlet hende ind i vandledningen. Manden var der og lygten med; Anastasie lukkede øjnene og syntes, at hun nu skulle til at dø. Hvorledes hun blev transporteret gennem hvælvingen, det vidste hun ikke, men da hun endelig var kommet ud på den anden side, blev hun modtaget af nabokonen og indhyllet i et venligt skjulende sengetæppe.

Der blev redt senge til de to kvinder og skaffet klæder af meget forskellig størrelse til doktoren og Jean-Marie; og mens madame resten af natten døsede ind og ud på grænsen af hysteri, sad hendes mand ved ilden og sladrede med de beundrende naboer. Han påviste dem udførligt årsagerne til ulykken; i årevis, forklarede han, havde faldet været truende; det ene tegn var fulgt efter det andet, fugerne havde givet sig, pudset var revnet, de gamle mure trykkede sig indad; og sidst, for ikke tre uger siden, havde kælderdøren begyndt at have svært ved at dreje sig på sine hængsler. "Kælderen!" sagde han, idet han alvorligt rystede på hovedet over et glas afbrændt vin.

"Det minder mig om min stakkels vinbeholdning. Ved en åbenbar højere styrelse var Hermitagen næsten til ende. Én flaske – jeg mister kun én flaske af denne uforlignelige vin. Den var blevet sat til side til Jean-Maries bryllup. Nå, jeg må se at lagre noget mere; det vil være en livsinteresse. Jeg er imidlertid en mand, der er noget til års. Mit store værk er nu begravet ved mit ringe tags fald; det vil aldrig blive færdigt – mit navn vil have været skrevet i sand. Og dog ser I mig rolig – jeg kunne sige munter. Kan jeres præst gøre mere?"

Ved det første dagskær dryssede man fra arnen ud på gaden. Blæsten havde lagt sig noget, men befordrede dog endnu en verden af urolige skyer; luften bed som frost, og mens flokken i morgenens regnfulde dæmring stod omkring ruinerne, dunkede man sig på brystet og blæste i hænderne for at få varme. Huset var faldet helt sammen med murene ud og taget ind; det var ikke andet end en bunke grus, hvorfra der hist og her stak en enlig stump bjælke eller lægte frem. Der blev sat skildvagt ved ruinen for at beskytte doktorens ejendele, og så begav man sig hen til Tentaillons for at spise frokost på Desprez' bekostning. Flasken gik livligt rundt, og inden man stod fra bordet, var det begyndt at sne.

I tre dage vedblev sneen at falde, og ruinerne, der var dækket med presenninger og bevogtedes af skildvagter, lå uforstyrrede hen. Familien Desprez havde imidlertid opslået deres bopæl hos Tentaillons. Madame tilbragte tiden i køkkenet med at tilberede små lækkerier, hjulpet af den beundrende madame Tentaillon, eller også sad hun ved ilden i tankefuld åndsfraværelse. Husets fald gik hende forbavsende lidet nær; det slag var blevet pareret med et andet, og i sit stille sind

udkæmpede hun bestandig på ny kampen om benklæderne. Havde hun gjort ret? Havde hun gjort galt? Et øjeblik bifaldt hun sin beslutning, i det næste kunne hun med et skrækkeligt anfald af unyttig anger være bedrøvet for benklædernes skyld. Intet tilfælde i hendes liv havde anstrengt hendes dømmekraft så meget.

Imidlertid var doktoren blevet umådelig tilfreds med sin stilling. To af de logerende fra i sommer var endnu blevet tilbage som fanger på grund af manglende penge hjemmefra; de var begge englændere, men den ene af dem talte temmelig flydende fransk, og han var desuden en gemytlig fyr med et let sind. Ham kunne doktoren sidde og diskutere med i timevis, sikker på at blive forstået. Mange var de glas, de tømte, mange de emner, de drøftede.

"Anastasie," sagde doktoren den tredje morgen, "tag eksempel af din mand, af Jean Marie! Sindsbevægelsen har gjort mere for drengen end alle mine toniske midler; han tager sin tørn som skildvagt med ligefremt velbehag. Hvad mig angår, da ser du mig jo. Jeg er blevet venner med ægypterne, og jeg kan sværge på, at min farao er en højst behagelig selskabsbroder. Du alene er mismodig. Over et hus – over en smule kjoler? Hvad er de i sammenligning med min "Pharmacopoeia" – mange års arbejde, der ligger begravet under sten og bjælker i denne triste landsby? Der falder sne – jeg ryster den af min kappe! Gør som jeg. Vore indkomster vil blive formindsket, det indrømmer jeg, eftersom vi må bygge på ny, men mådehold, tålmodighed og filosofi vil samle sig om arnen. I mellemtiden er Tentaillons forekommende; bordet kan – med dine tilføjelser – passere; kun vinen er gyselig – nå, jeg

sender bud efter noget i dag. Min farao vil blive fornøjet ved at drikke et anstændigt glas, – aha! og jeg skal se ad, om han besidder det toppunkt af al organisation – en gane. Hvis han har gane, er han fuldkommen."

"Henri," sagde hun hovedrystende, "du er en mand, du kan ikke forstå mine følelser. Ingen kvinde kunne ryste erindringen om en så offentlig ydmygelse af sig."

Doktoren kunne ikke tilbageholde en fnisen. "Undskyld, dyrebare," sagde han, "men for en filosofs intelligens ser den hændelse kun ud som en ren bagatel. Du så overmåde godt ud –"

"Henri!" råbte hun.

"Nå, nå, jeg skal ikke sige mere," svarede han. "Og dog, hvis du havde samtykket i rette – Apropos," afbrød han sig selv, "mine benklæder! De ligger i sneen – mine yndlingsbenklæder!" Han kilede ud for at opsøge Jean-Marie.

To timer senere vendte drengen tilbage til kroen med en spade under den ene arm og en løjerlig udblødt tingest af et klædningsstykke under armen.

Doktoren tog det i hånden fuld af græmmelse. "De har været!" sagde han. "Deres tid er omme! Herlige benklæder, I er ikke mere! Holdt, der er noget i lommen," – han trak et stykke papir op af den. "Et brev! Å, nu husker jeg; det kom den morgen, da det var bygevejr, og jeg var fordybet i mine undersøgelser. Det er endnu læseligt. Fra den stakkels, kære Casimir! Det er da godt," sagde han med inderlig latter, "at jeg har opdraget ham til at være tålmodig. Stakkels Casimir og hans korrespondance, hans endeløse, frygtsomme, idiotiske korrespondance."

Han havde imidlertid med forsigtighed udfoldet det våde brev; men mens han var optaget af at dechifrere det, formørkede en sky hans pande.

"Det var pokkers!" råbte han med et spjæt, som om han havde fået et elektrisk stød.

Derpå kylede han brevet ind i ilden og smækkede i en håndevending huen på.

"Ti minutter! Jeg kan nå det, hvis jeg løber," råbte han. "Det kommer altid for sent. Jeg tager til Paris. Jeg telegraferer."

"Henri, hvad er der i vejen?" råbte hans kone.

"Ottomanske obligationer!" lød det fra den forsvindende doktor; og Anastasie og Jean-Marie blev ladt tilbage ansigt til ansigt med de våde benklæder. For anden gang i syv år var Desprez taget til Paris; denne gang i et par træsko, en strikket trøje, en sort bluse, med en bondehue på og tyve francs i lommen. Husets fald var kun et andenklasses under; den hele verden kunne være faldet sammen og næppe ladet hans familie blive mere forstenet.

8. Filosofiens løn

Næste dags morgen blev doktoren som et blot genfærd af sig selv bragt tilbage under Casimirs værgemål. De fandt Anastasie og drengen siddende hos hinanden ved ilden, og Desprez, der havde skiftet toilette til en færdigsyet habit af ringe stof, vinkede afværgende, idet han trådte ind, og sank målløs ned på den nærmeste stol. Madame vendte sig direkte til Casimir.

"Hvad er der i vejen!" udbrød hun.

"Ja," svarede Casimir, "hvad er det, jeg hele tiden har sagt – nu er det kommet. Denne gang er det en ren barbering, så I kan lige så godt tage den med ro og se at bringe det bedst mulige ud af det. Også huset faldet ned? Det kan man min sjæl kalde uheld!"

"Er vi – er vi – ruinerede?" gispede hun.

Doktoren strakte sine arme ud mod hende. "Ruinerede," svarede han, "du er ruineret af din ulykkebringende mand."

Casimir iagttog den påfølgende omfavnelse gennem sin monokel; derpå vendte han sig til Jean Marie. "Du hører det vel?" sagde han. "De er ruinerede; her bliver intet mere at pille, intet hjem mere, ikke flere fede koteletter. Det kommer mig for, min ven, at du nu gjorde bedst i at pakke dig; denne spekulation her er vel omtrent pint ud." Han nikkede betydningsfuldt til ham.

"Aldrig!" råbte Desprez og sprang op. "Jean-Marie, hvis du foretrækker at forlade mig, nu, da jeg er fattig, så kan du gå; du skal få dine hundrede francs, såfremt jeg får så meget til overs. Men hvis du indvilliger i at blive" – doktoren græd lidt –

"Casimir tilbyder mig en plads – som skriver," fortsatte han. "vederlaget er tarveligt, men der vil blive nok til tre. Det er allerede for meget at have mistet min formue; skal jeg også miste min søn?"

Jean-Marie hulkede bitterligt, men uden at sige et ord.

"Jeg kan ikke lide drenge, der græder," bemærkede Casimir. "Han der græder nok altid. – Hør du! rub dig ud en lille smule; jeg har forretninger at afgøre med din herre og frue, og disse huslige følelser kan I bringe i orden, når jeg er rejst. March!" Han lukkede døren op.

Jean-Marie luskede ud som en opdaget tyv.

Klokken tolv sad de alle ved bordet med undtagelse af Jean-Marie.

"Nå-h?" sagde Casimir. "Væk, ser I. Benyttede straks vinket."

"Jeg – jeg tilstår," sagde Desprez, "at jeg ikke vil forsøge at undskylde hans fraværelse. Den røber en mangel på hjerte, som skuffer mig smerteligt."

"Mangel på levemåde," rettede Casimir. "Hjerte har han aldrig haft. Af en begavet fyr at være, Desprez, er du dog den mest lettroende af alle dødelige i den ganske verden. Dit ukendskab til den menneskelige natur og menneskelige affærer overgår al forstand. Du bliver snydt af hedenske tyrker, snydt af vagabonderende børn, snydt til højre og venstre, oppe og nede. Jeg tænker, det må være din fantasi. Jeg takker mine stjerner, at jeg ingen har."

"Undskyld," svarede Desprez, endnu ydmyg, men dog klarende lidt op ved udsigten til at kunne gøre en distinktion, "undskyld, Casimir. Du er, endog i fortrinlig grad, i besiddelse af den kommercielle fantasi. Det var min mangel i den retning

– det lader til at være min svage side – som har ført til disse gentagne rystelser. Ved den kommercielle fantasi forudser finansmanden sine penges skæbne, mærker det faldende hus –"

"Minsandten," afbrød Casimir, "vor ven stalddrengen synes også at have sin del af den."

Doktoren blev tavs, og måltidet fortsattes og sluttedes væsentligt til melodien af svogerens ikke meget trøsterige konversation. Han ignorerede fuldstændig de to unge engelske malere, vendte det blinde øje til deres hilsen og fortsatte sine bemærkninger, som om han var alene i sin families skød, og ved hvert andet ord sprættede han et nyt sting op i Desprez' forfængeligheds luftballon. Da kaffen var drukket, var den stakkels doktor så sjattet som et lommetørklæde.

"Lad os gå hen og se ruinen," sagde Casimir.

De begav sig ud på gaden. Husets fald havde, ligesom tabet af en fortand, givet landsbyen et helt andet fysiognomi. Gennem gabet beherskede øjet en stor strækning åbent, snedækket land, og stedet skrumpede ind i forhold til det. Det var ligesom et værelse med en åben dør. Skildvagten stod ved den grønne låge, han så meget rød og frossen ud, men havde dog et behageligt ord til doktoren og hans rige slægtning.

Casimir så på grushøjen, han undersøgte presenningens beskaffenhed. "Hm," sagde han, "jeg håber, kælderhvælvingen har stået sig. Hvis så er, skal jeg give dig en god pris for vinen, brorlil."

"Vi skal tage fat på at grave i morgen," sagde skildvagten. "Der er ingen fare for mere sne."

"De gør bedst i at vente, til De får betaling, min ven," svarede Casimir fyndigt.

Doktoren gjorde en grimasse og begyndte at trække den uartige svoger i retning af Tentaillons hus. Inde ville der være færre tilhørere, og de, der var, ville allerede være indviet i hemmeligheden angående hans fald.

"Halløj!" råbte Casimir, "der går stalddrengen med sin bagage. Nej, minsandten – han tager vejen til kroen."

Og meget rigtigt: Jean Marie sås gå over den snebelagte gade og træde ind hos Tentaillons, vaklende under vægten af en stor klædekurv.

Doktoren standsede med et pludseligt, vildt håb.

"Hvad mon han kan have der?" sagde han. "Lad os gå hen og se ad." Han skyndte sig af sted.

"Sit tøj, naturligvis," svarede Casimir, "han holder flyttedag – takket være hans kommercielle fantasi."

"Jeg har ikke set den klædekurv i meget lang tid," bemærkede doktoren.

"Og du vil heller ikke se den ret meget længere," sagde Casimir med et kluk, "med mindre vi lægger os imellem. Og jeg gør, i forbigående sagt, fordring på en undersøgelse."

"Det vil du ikke behøve," sagde Desprez, ligefrem med en klukken, og idet han kastede et blidt, triumferende blik på Casimir, gav han sig til at løbe.

"Hvad Djævelen mon der går af ham?" tænkte Casimir, og da så nysgerrigheden fik overhånd, fulgte han doktorens eksempel og satte i løb.

Klædekurven var så tung og stor, og Jean-Marie selv så lille og træt, at det havde taget lang tid for ham at slæbe den ovenpå til Desprez' private værelse; og han havde lige fået den sat ned på gulvet foran Anastasie, da doktoren kom med

forretningsmanden lige i hælene på sig. Både dreng og klædekurv befandt sig i en såre malproper tilstand; for den ene havde tilbragt fire måneder under jorden i en vis hule på vejen til Acheres, og den anden havde løbet omtrent ti kilometer, lige så stærkt som hans ben kunne bære ham, det halve af denne distance slæbende på en mægtig byrde.

"Jean-Marie," udbrød doktoren med en røst, der kun var alt for serafisk til at kaldes hysterisk, "er det –? Ja, det er!" råbte han. "O, min søn, min søn!" Og han satte sig ned på klædekurven og hulkede som et lille barn.

"De rejser vel ikke til Paris nu?" sagde Jean-Marie undseligt.

"Casimir," sagde Desprez, idet han opløftede sit våde ansigt, "ser du den dreng, den engledreng? Han er tyven. Han tog skatten fra en mand, der var uværdig til at anbetros brugen af den. Han bringer mig den tilbage, nu, da jeg er blevet ædruelig og ydmyget. *Dette er frugten af min undervisning,* Casimir, og dette øjeblik *er mit livs belønning*."

"Ser man det," sagde Casimir.

Om "Skatten i Franchard"

Forfatter: Robert Louis Stevenson (1850-1894).
Org.udgave: *The Treasure of Franchard*, i *Longman's Magazine* april – maj 1883, bogudgave i *The Merry Men and Other Tales and Fables*, Chatto & Windus, London 1887.
Denne udgave efter: *Skatten i Franchardt*. Af R. L. Stevenson. Føljeton i *Kjøge Avis* 07.02.–01.03.1887. Oversat af H. L. Hansen.
Oversætter: Hans Larsen Hansen (1845-1910).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter maleri af Frank Duveneck (1848-1919): *The Whistling Boy* (1872).

ISBN 978-87-7628-467-1
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-670-6 (Ølstykke 2020).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk